

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Кафедра дошкільної та початкової освіти

Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня: «магістр»

на тему
ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ УМІННЯ ВЧИТИСЯ

Виконала:
студентка VI курсу, ___ групи
спеціальності 013 «Початкова освіта»
Мех Марія Валеріївна

Науковий керівник:
к. пед. н., доцент
Кисла О.Ф.

Чернігів – 2024

Роботу подано до розгляду «___» _____ 2024 року.

Студентка

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Науковий керівник

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Рецензент

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота розглянута на засіданні кафедри *дошкільної та початкової освіти*

протокол № _____ від «___» _____ 2024 р.

Студентка допускається до захисту даної роботи в екзаменаційній комісії.

Зав. кафедри

(підпис)
ініціали)

(прізвище та

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ УМІННЯ ВЧИТИСЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	7
1.1 Сутність і структура уміння вчитися	7
1.2 Психолого-педагогічні умови формування уміння вчитися	18
1.3 Методи і засоби формування уміння вчитися у молодших школярів....	22
Висновки до розділу 1	27
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З ФОРМУВАННЯ УМІННЯ ВЧИТИСЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	29
2.1 Організація та методика педагогічного експерименту	29
2.2 Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи	32
Висновки до розділу 2	37
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ФОРМУВАННЯ УМІННЯ ВЧИТИСЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	39
3.1 Розробка рекомендацій для вчителів	39
3.2 Впровадження рекомендацій в освітній процес	43
Висновки до розділу 3	48
ВИСНОВКИ.....	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	53
ДОДАТКИ.....	59
Додаток А.....	59
Додаток Б	62
Додаток В.....	66
Додаток Г	68
Додаток Д.....	70
Додаток Е	72
Додаток Є.....	75

ВСТУП

Актуальність. Найважливішою функцією початкової освіти є надання дитині, яка починає навчатися, статусу молодшого школяра. Цей статус яскраво виявляється в оволодінні учнями повноцінною навчальною діяльністю, яка вперше стає провідною. Повноцінність цієї діяльності залежить від того, наскільки школяр оволодіває всіма її компонентами, яку роль він відіграє у навчальному пізнанні, та чи стає його навчання самостійним [1].

У зв'язку з цим пріоритетного значення набуває своєчасне, розгорнуте оволодіння кожним учнем початкової школи умінням вчитися. Це уміння є ключовим, бо справді стає основою для успішної навчальної діяльності, самонавчання та саморозвитку людини впродовж життя, оскільки є багатофункціональним і міжпредметним. Універсальність цього уміння підтверджується аналізом зарубіжних наукових видань і вимог навчальних програм до якості початкової освіти в Україні.

Незважаючи на традиційну актуальність цієї проблеми, на сучасному етапі розвитку шкільної освіти її мета і засоби розв'язання мають незаперечну актуальність і новизну. Це зумовлено тим, що у вимогах до результатів початкової освіти, крім програми формування загальнонавчальних умінь і навичок, це уміння визначено як спеціальний об'єкт формування в усіх предметах, а тому об'єктивно набуває міжпредметного, універсального значення [6].

Вміння вчитись, як педагогічна проблема, у всі часи цікавило вчених, учителів та педагогічну громадськість. Про це вміння говорили й писали педагоги минулого: зарубіжні (Й.Герbart, А.Дістервег, Я.Коменський, Й.Песталоцці), вітчизняні (М.Пирогов, К.Ушинський, Г.Сковорода). В. Сухомлинський неодноразово наголошував на важливості формування у школярів уміння вчитися. В 60-70 роки минулого століття виникла й почала

активно розроблялись проблема загальнонавчальних умінь і навичок. По мірі розробки проблеми фрагментарні відомості про них стали з'являтися у навчально-методичній літературі з психолого-педагогічних дисциплін (Ю.Бабанський, С.Баранов, Г. Люблінська, В.Онищук, О.Усова та ін.). Аналітико-пошукова робота з проблеми формування вміння вчитися, дозволила встановити, що основні аспекти її розглянуті у працях В.Безпалька, Д.Богоявленського, П.Гальперіна, С.Гончаренка, В.Давидова, Г.Костюка, І.Лернера, А.Маркової, Н.Менчинської, В.Онищука, П.Підкасистого, І.Підласого, О.Савченко, Н.Тализіної, Т.Шамової та інших [4].

Мета кваліфікаційної роботи: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити умови формування вміння вчитися у молодших школярів.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати сутність і структуру вміння вчитися.
2. Визначити психолого-педагогічні умови, методи та засоби формування вміння вчитися.
3. Провести дослідно-експериментальну роботу з формування вміння вчитися у молодших школярів.
4. Дати рекомендації щодо формування вміння вчитися у молодших школярів.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є освітній процес початкової школи.

Предметом є психолого-педагогічні умови формування вміння вчитися у молодших школярів.

Для вирішення поставлених завдань застосовувалися такі **методи** дослідження: теоретичні (аналіз, узагальнення та систематизація психолого-педагогічної літератури) та емпіричні (спостереження, анкетування, вивчення і аналіз педагогічного досвіду).

Апробація результатів дослідження здійснено на Всеукраїнській студентській науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми

організації освітнього процесу в умовах сьогодення» (Чернігів, 11 квітня 2024 р.).

За матеріалами кваліфікаційної роботи видано 1 статтю: Мех М., Мех Л. Вплив штучного інтелекту на зміну традиційних моделей навчання та викладання. Актуальні проблеми організації освітнього процесу в умовах сьогодення: матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної інтернет-конференції (Чернігів, 11 квітня 2024 р.) / [редкол. : Носовець Н., Белан Т., Пискун О., Джевага Г., Горелько Д.] ; Навчально-науковий інститут професійної освіти та технологій Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Чернігів, 2024. С. 110-112.

Структура роботи: робота складається із вступу, трьох розділів, підрозділів та висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел, що нараховує 45 позицій. Обсяг основної частини роботи складає 58 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ УМІННЯ ВЧИТИСЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

1.1 Сутність і структура уміння вчитися

Традиційно проблема уміння вчитися у вітчизняній дидактиці зосереджувалася лише на формуванні в учнів загальнонавчальних умінь і навичок.

Існують різні підходи до формування уміння вчитися, які активно досліджувалися вітчизняною дидактикою у 80-х роках ХХ століття. Це дійсно важлива частина освітньої теорії. Лошкарьова Н. рекомендувала формувати три основні групи умінь на всіх уроках: організацію освітньої праці, роботу з інформаційними джерелами та культуру мовлення.

Лернер І. класифікував загальнонавчальні уміння на організаційні, практичні, інтелектуальні навчальні та психолого-характерологічні.

Бабанський Ю. узагальнив різні підходи і визначив три великі групи навчальних умінь: організаційні, інформаційні та інтелектуальні. Паламарчук В. обґрунтувала систему розвитку розумових умінь, як базових для оволодіння умінням вчитися, у книзі «Школа вчить думати».

Ці підходи демонструють, як різні дослідники намагалися структурувати та систематизувати уміння вчитися, зосереджуючи увагу на різних аспектах освітнього процесу та розвитку учнів [11].

Сучасний підхід до розвитку освіти дійсно вимагає переосмислення ролі уміння вчитися як інструменту для особистісно орієнтованого навчання і самонавчання. Основні аспекти цього підходу включають:

1. Цілісне індивідуальне утворення: уміння вчитися розглядається як складне індивідуальне утворення, яке має кілька компонентів, що взаємодіють між собою. Це включає як елементи освітньої діяльності, так і ціннісні орієнтації особистості.

2. Інтеграція психолого-особистісних характеристик: ключова компетентність уміння вчитися об'єднує психолого-особистісні характеристики учня із змістовою та діяльнісною основою навчання.

3. Програмування індивідуального досвіду: володіння умінням вчитися дозволяє учню ефективно управляти своїм освітнім процесом, запобігати перевантаженню, сприяти пізнавальній активності, ініціативі та раціональному використанню часу й ресурсів.

4. Адаптація до нових ситуацій: людина, яка володіє умінням самостійно вчитися, краще адаптується до нових ситуацій, може самостійно знаходити інформацію та шляхи вирішення проблем, без очікування готових рішень чи підказок.

5. Зміна стилю мислення і життя: розвинене уміння вчитися змінює спосіб мислення і життєві стратегії особистості, роблячи її більш гнучкою, проактивною та самостійною.

Цей підхід підкреслює важливість розвитку вмінь самостійного навчання та адаптації до змін, що є критично важливими в умовах сучасного світу [14].

Розкриття змісту й обсягу ключової компетентності включає важливість глибокого розуміння сутності процесу навчання і його рушійних сил для формування ключової компетентності «уміння самостійно вчитися». Невдемо основні моменти цього підходу.

1. Сучасний підхід до навчання розглядає його як цілеспрямовану взаємопов'язану діяльність учителя і учнів, що включає мотивацію, цілепокладання, планування, підготовку, здійснення, рефлексію та оцінювання результатів.

2. Психологічна основа згідно з визначенням О.М. Леонтьєва, загальна структура діяльності людини включає такі компоненти: потреба, що зумовлює мету діяльності, дії та операції для досягнення мети, пізнавальні процеси: що забезпечують функціонування діяльності (увага, пам'ять, сприймання, мислення тощо).

3. При розумінні освітньої діяльності як цілісного і багатофункціонального процесу необхідно модифікувати склад її компонентів, враховуючи специфіку організації освітньої діяльності молодших школярів.

Важливо, що сучасна дидактика акцентує увагу на інтеграції цих компонентів для створення ефективних навчальних середовищ, які сприяють розвитку вміння самостійно вчитися. Це включає не лише методичні аспекти, але й психологічні, які допомагають учням впоратися з навчальними завданнями та активно брати участь у освітньому процесі.

Уміння вчитися належить до ключових компетентностей, тому є універсальним інструментом сучасної системи неперервної освіти, без якої неможливо досягти самореалізації людини у мінливому світі. Щоб оволодіти ним, людина повинна спиратися на власний позитивний досвід самостійного учіння. Останніми роками у дидактиці акцентується увага не лише на постійності навчання, а і на його різноманітності, широкому виборі пропозицій щодо здобуття якісної освіти. У контексті цих вихідних позицій розглядається у сучасній дидактиці і вміння вчитися як ключова компетентність шкільної і професійної освіти [18].

Узагальнення міжнародного досвіду щодо вживання терміна ключові компетентності засвідчує особливий інтерес розробників до структури навчальних досягнень учнів. А саме: що учень знає, що він уміє сам зробити, як співвідносяться здібності учня з освітніми цілями та наскільки результати навчання відповідають використаним ресурсам.

Принципово важливе те, що всі ключові компетентності визначаються дослідниками як багатофункціональні та міжпредметні, вони передбачають сильну мотивацію, достатній інтелектуальний розвиток особистості, спираються на різні пізнавальні процеси та індивідуальний досвід.

Прискорене накопичення інформаційних ресурсів і засобів навчання зумовлює переосмислення функцій і результатів шкільної освіти. У школу приходять покоління дітей, які живуть в інформаційному суспільстві, у

цифровому середовищі, і щоб скористатися його перевагами, необхідно переосмислити самоцінність знань та роль учня в їх засвоєнні.

Відомо, що реалізацію нових функцій школи ефективніше забезпечує не підтримуючий, а інноваційний тип навчання, теоретичним підґрунтям якого є особистісно орієнтована діяльнісна освіта. Її сутнісні ознаки є наступними:

- суб'єкт-суб'єктне гуманне співробітництво, що розвиває активну позицію учня у освітньо-виховному процесі;
- діагностичний супровід організації навчального пізнання;
- діяльнісно-комунікативна активність учнів; проектування й корекція індивідуальних досягнень учнів в усіх видах діяльності, сенситивних їхньому розвитку;
- врахування у змісті, методиках, системі оцінювання широкого діапазону особистісних потреб і можливостей дітей у здобутті якісної освіти;
- створення умов для найширшої самостійності учнів, оволодіння рефлексивними вміннями;
- формування дослідницької поведінки як особистої якості.

Умовою й результатом інноваційного типу навчання має бути сформованість в учнів бажання та здатності самостійно вчитися, шукати у різних джерелах інформацію, переробляти її, виокремлювати нове та істотне, освоювати вміння діяти, прагнути до творчості й саморозвитку не лише в інтелектуальній, а й у мистецькій, трудовій і соціальній сферах [13].

У документах Ради Європи навичка «навчитися вчитися» характеризується як здатність виявляти послідовність і наполегливість у навчанні, організовувати власне навчання як індивідуально, так і в групах, ефективно управляючи часом та інформацією. Ця компетентність включає розуміння процесу навчання та потреб індивіда, визначення наявних можливостей, здатність долати труднощі для успішного навчання. Вона охоплює набуття, обробку та засвоєння нових знань, умінь і навичок, а також пошук і використання рекомендацій.

Навичка «навчитися вчитися» передбачає використання попередніх знань та життєвого досвіду для застосування нових знань, умінь і навичок у різних контекстах — вдома, на роботі, у процесі навчання та професійної підготовки. Мотивація та впевненість є ключовими характеристиками цієї компетентності.

Важливі знання, вміння та ставлення, пов'язані з цією компетентністю, визначаються диференційовано. Якщо навчання спрямоване на досягнення конкретних робочих або кар'єрних цілей, індивід має засвоїти необхідні компетентності, знання, вміння, навички і кваліфікації. У будь-якому випадку, вміння вчитися вимагає знань і розуміння того, які навчальні стратегії є найбільш ефективними, а також усвідомлення своїх сильних і слабких сторін. Індивід має бути здатним шукати освітні можливості і відповідні рекомендації підтримки [20].

Уміння вчитися включає в себе, перш за все, набуття базових умінь і навичок, таких як грамотність, здатність працювати з числами та інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ), які є необхідними для подальшого навчання. На основі цих умінь учень повинен вміти отримувати доступ до нових знань, умінь і навичок, здобувати їх, обробляти та засвоювати. Це вимагає ефективного управління навчанням, планування кар'єри та роботи, а також здатності наполегливо продовжувати навчання, концентруватися протягом тривалих проміжків часу і критично оцінювати навчальні цілі й завдання.

Індивіди повинні вміти присвячувати час для самостійного навчання та виявляти самодисципліну, а також співпрацювати з іншими в межах освітнього процесу. Вони мають отримувати користь від роботи в неоднорідних групах і ділитися набутими знаннями. Також важливо вміти організувати власне навчання, оцінювати свою роботу й, у разі необхідності, звертатися за порадою, інформацією та допомогою.

Це комплексне вміння сприяє не тільки індивідуальному розвитку, але й ефективній взаємодії в соціумі, допомагаючи людині адаптуватися до швидкозмінного світу [23].

Позитивне ставлення до навчання включає:

1. Мотивація і налаштованість важливі для постійного навчання і досягнення успіху. Людина, яка має позитивне ставлення, буде зацікавлена в нових знаннях і досвіді.
2. Готовність до розв'язання проблем не лише допомагає в освітньому процесі, але і дозволяє адаптуватися до змін і долати труднощі в житті.
3. Використання попереднього досвіду: інтеграція набутих знань і досвіду в нові ситуації допомагає глибше зрозуміти матеріал і краще його застосовувати в житті.

Таке ставлення не лише підвищує ефективність навчання, а й сприяє особистісному розвитку та гнучкості в різних життєвих ситуаціях.

Існує розрив між концептуальними напрацюваннями про вміння вчитися та їх практичною реалізацією в шкільній практиці. Цей розрив може бути обумовлений кількома факторами:

1. Недостатнє змістовне і дидактико-методичне забезпечення свідчить про те, як навчати вмінню вчитися, часто не знаходять відповідного відображення в програмах, підручниках і методичних посібниках.
2. Недооцінка важливості вміння вчитися вказує на те, що іноді управлінці, педагоги та системи моніторингу якості освіти не приділяють достатньої уваги розвитку цього вміння у учнів.
3. Недостатня підготовка та перепідготовка педагогів, коли майбутні та діючі вчителі не отримують достатньої підготовки у сфері розвитку вмінь учитися, це може знижувати ефективність освітнього процесу.

Вирішення цих проблем потребує комплексного підходу, включаючи перегляд і адаптацію навчальних програм, поліпшення методичного

забезпечення та підвищення кваліфікації вчителів. Важливо також, щоб освітні інституції враховували ці аспекти при розробці стратегій і політик у сфері освіти [21].

Ключовими характеристиками учня, у якого розвинене вміння вчитися до завершення початкової школи можуть бути наступними:

1. Самостійне визначення мети: учень сам визначає мету освітньої діяльності або усвідомлює та приймає мету, поставлену вчителем.
2. Зацікавленість і вольові зусилля: виявляє зацікавленість у навчанні та готовність докладати зусилля для досягнення результатів.
3. Організація праці: організовує свою роботу для досягнення поставлених цілей.
4. Відбір знань і способів: знаходить або вибирає необхідні знання і методи для вирішення завдань і виконання завдань.
5. Використання дій і прийомів: правильно використовує сенсорні, інтелектуальні та практичні дії, прийоми на репродуктивному і творчому рівнях.
6. Усвідомлення та удосконалення: усвідомлює і аналізує свою діяльність, прагне вдосконалити її.
7. Самоконтроль і самооцінка: володіє навичками самоконтролю і самооцінки, має рефлексивне ставлення до навчання.

Цей перелік підкреслює, що вміння вчитися є комплексним і багатогранним явищем, яке потребує цілеспрямованого формування кожного з його компонентів. Без цього цілеспрямованого підходу учні можуть не набрати достатньо розвитку в умінні вчитися.

Важливо, щоб педагогічний процес був орієнтований на розвиток всіх цих складових, зокрема через впровадження ефективних методик навчання, що підтримують мотивацію, організацію праці, критичне мислення та рефлексію учнів.

Коротко охарактеризуємо структурні компоненти уміння вчитися (рис. 1.1).



Рис. 1.1. Компоненти вміння учнів учитися [40]

Варто підкреслити важливість мотиваційного компонента в освітньому процесі і його роль у формуванні учнівської самостійності. Основною метою мотиваційного компонента є стимулювання стійкого позитивного ставлення до навчання, формування допитливості і закріплення особистісного сенсу навчальних дій. Це включає створення умов для розвитку внутрішньої потреби до самостійного учіння. Потреба є основою для формування мотиву, який, в свою чергу, спонукає до конкретної діяльності. У освітньому процесі це проявляється у формуванні мотивів учіння, що безпосередньо вплине на успішність навчання [40].

Ефективна мотивація допомагає формувати стійкі пізнавальні інтереси, що сприяють розумовому розвитку учнів і їхньому бажанню навчатися.

Мотиваційна спрямованість не забезпечує самостійно процесуальних аспектів пізнавальної самостійності, тобто уміння пізнавати і використовувати засоби пізнання. Це потребує спеціальної роботи з формування навичок пізнавальної діяльності через цілеспрямований пошук і самостійне вирішення проблем.

Згідно з дослідженнями Г. Костюка, навчальна діяльність має включати не лише засвоєння знань і операцій, але і розвиток пізнавальних інтересів. Це є основою для формування освітньої діяльності, що відповідає цілям навчання і сприяє формуванню стійких пізнавальних інтересів, допитливості, любові до навчання та прагнення до самоосвіти.

Успішне формування мотиваційного компонента навчання є важливим для створення умови для самостійного навчання і розвитку особистісної зацікавленості у освітньому процесі. Це також допомагає учням краще організувати свою навчальну діяльність, знаходити ефективні способи вирішення завдань і підтримувати високий рівень пізнавальної активності.

Існує різниця між зовнішніми та внутрішніми мотивами навчання і їх вплив на пізнавальну діяльність учнів [41].

1. Зовнішні мотиви це мотиви, які не пов'язані безпосередньо з процесом учіння, але впливають на його успішність. Позитивне ставлення до школи, загальна допитливість, довіра до вчителя, готовність сприйняти цілі вчителя, прагнення отримати певні матеріальні чи соціальні блага. Зовнішні мотиви можуть підтримувати і заохочувати учнів, створюючи позитивну атмосферу для навчання.

2. Внутрішні мотиви це мотиви, безпосередньо пов'язані із самим процесом учіння і його результатами. Інтерес до конкретного завдання, задоволення від досягнення результатів, прагнення до саморозвитку, особистісна значущість освітнього матеріалу. Внутрішня мотивація формується поступово і може бути нестійкою, залежати від конкретних ситуацій, таких як цікаве завдання, змагальність, підтримка вчителя.

Внутрішні мотиви є глибоко особистісними і індивідуальними, що робить їх важливими для довготривалої і стійкої мотивації до навчання.

Зовнішня поведінка та ставлення до навчання є відображенням глибших, внутрішніх мотивів, які живлять бажання вчитися та долати пізнавальні труднощі.

Таким чином, успішне навчання і розвиток учнів залежать від гармонійного поєднання зовнішніх і внутрішніх мотивів. Зовнішні мотиви можуть допомогти створити позитивні умови для навчання, а внутрішні мотиви забезпечують глибоке особистісне залучення і стійкий інтерес до навчання [40].

Варто чітко визначити структуру змістового і процесуального компонентів уміння вчитися.

1. Змістовий компонент включає підсистеми та рівні організації процесу засвоєння

Підсистеми:

- засвоєні знання, вміння та навички: це базові знання і навички, які учень вже має і на яких ґрунтується вивчення нового матеріалу.
- нові знання і способи дії: це безпосередньо новий матеріал і методи, які учень засвоює в процесі навчання.
 - Рівні організації процесу засвоєння:
 - Репродуктивний включає відтворення відомих знань і способів дії без змін.
 - Частково-самостійний поєднує вже відомі знання із новими елементами, що дозволяє учню частково застосовувати нові знання самостійно.
 - Самостійний передбачає використання наявних знань для самостійного освоєння нового матеріалу.
 - Творчий має на меті інноваційне застосування знань для вирішення нових завдань або створення нового, що виходить за межі стандартного застосування знань.

Процесуальний компонент є ядром уміння вчитися. Він охоплює різноманітні способи організації учіння, включаючи уміння: освоєння і використання знань у практичних ситуаціях.

Дії реалізуються через конкретні кроки і процеси, які учень застосовує під час навчання. Операції включають методи та стратегії, що допомагають у засвоєнні і використанні нових знань.

Набуті знання не лише формують основу для подальшого пізнання, а й стають інструментом розвитку учня, спрямовуючи його подальшу діяльність і пізнавальні зусилля. Різний рівень взаємодії між відомим і новим знанням визначає, наскільки ефективно учень може організувати свій процес навчання і досягти успіху в нових ситуаціях [42].

Важливість аспектів контролю та оцінювання в освітньому процесі добре підкреслює їхню роль у розвитку учнів. Ось основні функції і впливи, які ми зазначили:

1. Функції контролю та оцінювання:
 - мотиваційна стимулює учнів до навчання та покращення своїх результатів;
 - діагностувальна оцінює рівень знань і навичок учнів, допомагаючи визначити їхні сильні і слабкі сторони;
 - коригувальна дозволяє вносити необхідні корективи в освітній процес для покращення результатів;
 - прогностична допомагає передбачити подальший розвиток учня і можливі труднощі в навчанні;
 - навчально-перевірна перевіряє засвоєння навчального матеріалу і досягнення навчальних цілей;
 - розвивальна сприяє розвитку когнітивних процесів, таких як увага, мислення, пам'ять, воля, мовлення, пізнавальна активність і самостійність.
2. Формування умінь взаємоконтролю і самоконтролю:

- взаємо- і самоконтроль важливі для розвитку рефлексії і корекції навчальних досягнень;

- самоперевірка і самооцінка сприяють самостійності і відповідальності учнів, допомагаючи їм аналізувати свої результати і визначати області для покращення;

3. Комплексний підхід до формування вміння вчитися:

- для ефективного розвитку вміння вчитися у молодших школярів всі охарактеризовані компоненти (мотиваційний, змістовий, процесуальний) мають формуватися в інтеграції;

- підхід має бути міжпредметним, враховуючи взаємодію між різними навчальними предметами, і суб'єкт-суб'єктним, тобто з акцентом на активну участь і взаємодію учня і вчителя;

- важливо забезпечити наступність і перспективність у освітньому процесі, щоб підтримувати і розвивати уміння учитися на всіх етапах освіти.

Такий комплексний підхід допоможе забезпечити всебічний розвиток учнів, спонукатиме їх до самостійного навчання і підготувати їх до успішного освоєння нових знань і навичок у майбутньому.

1.2 Психолого-педагогічні умови формування уміння вчитися

Формування вміння вчитися має велике виховне значення й сприяє виробленню працелюбства, доброчесності, дисциплінованості, відповідальності, точності, наполегливості, самостійності, організованості тощо.

Новим Державним стандартом початкової загальної освіти (2018 р.) забезпечувалась наступність змісту дошкільної та початкової загальної освіти, навчально-виховний процес набув рис особистісно-орієнтованого та компетентнісного підходів [12].

У нових навчальних програмах для початкової школи (2018 р.) вміщено перелік ключових компетентностей початкової освіти, провідною з-поміж

них названо компетентність «вміння вчитися» [12]. О. Савченко розуміє вміння вчитися як цілісне індивідуальне утворення, яке має кілька складових, що співвідносяться зі структурою освітньої діяльності, й ціннісними орієнтаціями особистості. Уміння вчитися у розвиненому вигляді інтегрує психолого-особистісні характеристики учня зі змістовою й діяльнісною основою учіння. Володіння цим умінням, на думку вченої, програмує індивідуальний досвід успішної праці учня, запобігає перевантаженню, сприяє пізнавальній активності, ініціативі, раціональному використанню часу й засобів учіння. Не менш важливо, що людина, яка звикла самотійно вчитися, не губиться в новій пізнавальній і життєвій ситуації, не зупиняється, якщо немає готових рішень, не чекає підказки, а самотійно шукає джерела інформації, шляхи розв'язання. Отже, розвинене уміння вчитися змінює стиль мислення і життя особистості [36].

Для формування повноцінної мотивації учіння молодших школярів необхідно будувати освітній процес відповідно до комплексу таких дидактичних умов:

- цілеспрямоване формування в учнів позитивного ставлення до навчання, як особливої цінності їхнього життя;
- гуманне ставлення вчителя до всіх учнів незалежно від їхніх успіхів у навчанні, підтримка прагнень самотійно думати і діяти;
- формування суб'єктно-суб'єктної позиції учня;
- формування допитливості, пізнавального інтересу, дослідницької позиції;
- збагачення змісту навчання особистісно орієнтованим, емоціогенним матеріалом, а методики – проблемно-дослідницькими задачами;
- створення сприятливого навчально-розвивального середовища;
- збагачення пізнавальних процесів інтелектуальними почуттями учнів;
- виховання відповідального ставлення до процесу й результату навчальної праці, зміцнення почуття обов'язку, волі.

Реалізація кожної з цих умов потребує тривалої, узгодженої роботи вчителя і батьків. Підкреслимо, що не слід сподіватися на швидкі зміни у виявах позитивної мотивації учіння, виховання учнів, адже в кожного різні навчальні можливості й потреби. Організація навчання, тобто зовнішні умови, опосередковано впливає на мотивацію учіння, яка є глибоко внутрішнім індивідуальним процесом і не може бути негайним наслідком ізольовано-го використання навіть дуже ефективного засобу (скажімо, дидактичних ігор, безбального оцінювання тощо) [38].

Формування вміння вчитися у молодших школярів є важливим аспектом освітнього процесу, і його успіх значною мірою залежить від психологічних та педагогічних основ, на яких будується навчання.

Психологічні основи передбачають розвиток наступних складових.

1. Розвиток когнітивних функцій. У молодшому шкільному віці відбувається активний розвиток уваги, пам'яті, мислення, уяви та сприйняття. Формування вміння вчитися ґрунтується на розвитку цих функцій, що дозволяє дитині ефективно засвоювати нову інформацію.

2. Мотивація до навчання. Важливим психологічним аспектом є формування внутрішньої мотивації. Це включає зацікавленість у процесі пізнання, бажання досягати успіху, відчуття задоволення від виконання навчальних завдань.

3. Розвиток саморегуляції. Молодші школярі повинні навчитися контролювати свої емоції, увагу та поведінку під час навчання. Це дозволяє їм ефективніше організувати свою роботу та долати труднощі.

4. Соціальна взаємодія. Формування вміння вчитися пов'язане з розвитком комунікативних навичок, здатністю до співпраці, роботи в групах та взаємодії з однолітками і дорослими.

Формування вміння вчитися у молодших школярів є одним з ключових завдань початкової освіти, оскільки воно закладає фундамент для подальшого навчання та розвитку особистості. Педагогічні основи цього процесу включають декілька важливих аспектів [40].

1. Індивідуалізація навчання. Врахування індивідуальних особливостей кожної дитини (темپ засвоєння матеріалу, інтереси, рівень розвитку когнітивних функцій) дозволяє більш ефективно формувати уміння вчитися.

2. Активні методи навчання. Використання ігрових методів, проектної діяльності, дослідницьких завдань сприяє активізації пізнавальної активності та розвитку самостійності у навчанні.

3. Рефлексія та зворотний зв'язок. Постійне залучення учнів до аналізу власної діяльності, обговорення успіхів і помилок сприяє розвитку критичного мислення та здатності до самовдосконалення.

4. Створення сприятливого освітнього середовища. Організація комфортного, підтримуючого та безпечного освітнього середовища є важливою умовою для ефективного засвоєння знань і розвитку вміння вчитися. Учитель відіграє важливу роль у освітньому процесі, виступаючи як наставник і консультант. Він повинен враховувати індивідуальні особливості кожної дитини, підбирати завдання відповідно до її можливостей і надавати допомогу в разі труднощів.

Ці педагогічні основи формують позитивне ставлення до навчального процесу, що є необхідною умовою для їхнього подальшого успішного навчання.

Формування вміння вчитися у молодших школярів – це складний процес, який потребує системного підходу з боку вчителів, психологів та батьків, щоб забезпечити гармонійний розвиток дитини.

Таким чином, вміння учня вчитися є інтегрованим, поліфункціональним новоутворенням особистості молодшого школяра, що містить компоненти, адекватні структурі його освітньої діяльності. Серед них особливе місце посідає рефлексивний складник, що є метавмінням. Цей компонент вміння вчитися базується на інтелектуальному, особистісному, кооперативному, комунікативному, визначальному й порівняльному типах рефлексії. Формування рефлексії учнів початкової школи відбувається в

умовах рефлексивно зорієнтованого середовища, суттєвими аспектами якого є створення рефлексивних ситуацій на уроці (когнітивна складова вміння вчитися) та побудови нового формату стосунків з вчителем, з однолітками, з самим собою (стосункова складова вміння вчитися). Інструментальний аспект такого середовища складають інтерактивні та інтроспективні методи рефлексивної спрямованості.

1.3 Методи і засоби формування уміння вчитися у молодших школярів

Формування вміння вчитися у молодших школярів вимагає використання різноманітних методів і засобів, які спрямовані на розвиток їхньої самостійності, мотивації, та навичок саморегуляції.

Формування уміння вчитися включає розвиток мотиваційного і діяльнісного компонентів. До діяльнісних компонентів уміння вчитися відносяться навчально-організаційні уміння і навички, загальнонавчальні комунікативні уміння і навички, уміння працювати з підручником, загальнопізнавальні уміння, уміння і навички самоконтролю і самооцінки, рефлексивне ставлення до освітньої діяльності [17].

Формування мотиваційного компонента уміння вчитися у молодших школярів є важливим завданням сучасної початкової освіти. Основні методи, що сприяють розвитку цієї мотивації, включають.

1. Ігровий метод. Використання навчальних ігор та змагальних елементів підвищує інтерес учнів до навчання. Наприклад, уроки можуть проводитися у формі квестів або інтелектуальних ігор, що стимулює активність дітей та їхнє бажання навчатися.

2. Метод заохочення і похвали. Позитивна оцінка, похвала за зусилля та досягнення учнів сприяє формуванню у них позитивного ставлення до навчання. Важливо, щоб похвала була конкретною і спрямованою на окремі досягнення дитини.

3. Проектна діяльність. Залучення учнів до виконання невеликих проектів, де вони можуть обрати тему, яку вони хочуть досліджувати, допомагає розвивати пізнавальну активність та самостійність у навчанні. Проекти можуть бути як індивідуальні, так і групові, що додатково сприяє розвитку комунікативних навичок.

4. Метод проблемного навчання. Постановка перед учнями завдань, які вимагають самостійного пошуку рішень, спонукає їх до активної розумової діяльності. Учні повинні аналізувати, робити висновки, аргументувати свої думки, що сприяє формуванню освітньої мотивації.

5. Використання технологій саморегуляції. Включає навчання дітей плануванню свого часу, постановці цілей і оцінці результатів своєї діяльності. Це сприяє розвитку відповідальності та самостійності, а також формує мотивацію досягнення успіху.

6. Метод ситуацій успіху. Створення ситуацій, в яких кожен учень може відчувати себе успішним, незалежно від рівня його здібностей, допомагає підвищити самооцінку і мотивує до подальших досягнень. Завдання підбираються так, щоб дитина змогла з ними впоратися.

7. Використання інтегрованого навчання. Поєднання різних предметів (наприклад, читання і малювання, математика і музика) сприяє більш широкому пізнанню світу, допомагає показати практичну значущість навчання та підвищує інтерес до нього.

8. Соціально-емоційне навчання. Включення вправ і занять, спрямованих на розвиток емоційного інтелекту, співпраці та взаємодії з іншими дітьми, сприяє формуванню позитивного ставлення до навчання.

Ці методи допомагають створити сприятливе середовище для формування мотиваційного компонента уміння вчитися, розвиваючи інтерес, позитивне ставлення до освітньої діяльності та бажання досягати успіху.

Формування навчально-організаційних умінь і навичок у молодших школярів є важливим етапом у процесі становлення ефективного навчання.

1. Метод поступового залучення до самостійної діяльності. Учні поступово привчають до виконання навчальних завдань самостійно. Спочатку завдання виконуються під керівництвом учителя, потім — із частковою підтримкою, і, нарешті, учні виконують завдання самостійно. Це сприяє розвитку вміння організувати власну діяльність [37].

2. Використання навчальних планів і розкладів. Навчання дітей плануванню свого часу шляхом складання планів уроків, домашніх завдань та розкладу занять допомагає розвивати організаційні вміння. Наприклад, учні можуть навчитися складати щоденний чи тижневий план для виконання завдань.

3. Інструктивні картки та алгоритми виконання завдань. Використання карток з інструкціями та алгоритмами дій допомагає учням зрозуміти послідовність виконання завдань і організувати свою роботу. Це також сприяє розвитку вміння діяти за планом.

4. Метод моделювання ситуацій. Створення навчальних ситуацій, які імітують реальні життєві умови, дозволяє учням набути практичних навичок організації освітньої діяльності. Наприклад, учні можуть навчатися розподіляти час на виконання окремих частин завдання.

5. Метод «Щоденника успіху». Ведення учнями щоденника, де вони відзначають свої досягнення, задачі та цілі, допомагає розвивати навички самоконтролю, рефлексії та організації освітньої діяльності.

6. Групова робота і взаємонавчання. Виконання завдань у малих групах сприяє розвитку організаційних умінь, таких як розподіл обов'язків, координація дій і дотримання встановлених правил роботи. Це також розвиває відповідальність за спільний результат.

7. Організація робочого місця. Навчання учнів підтриманню порядку на робочому місці та раціональній організації матеріалів і приладдя сприяє формуванню звички працювати в організованих умовах.

8. Використання цифрових технологій для планування. Інтерактивні додатки допомагають учням планувати навчальні завдання, встановлювати нагадування та відстежувати свій прогрес.

9. Метод поетапного виконання завдань. Завдання поділяються на кілька етапів, які учні виконують послідовно. Це допомагає розвивати навички планування та самоконтролю, коли кожен етап має свою мету та оцінюється окремо.

10. Рефлексія та самооцінка. Включення елементів рефлексії після виконання завдань (наприклад, обговорення того, що було зроблено правильно і що потребує покращення) допомагає учням аналізувати власну діяльність і вдосконалювати свої організаційні навички.

Застосування цих методів у комплексі сприяє ефективному формуванню навчально-організаційних умінь і навичок, допомагаючи молодшим школярам краще організовувати свою навчальну діяльність і досягати поставлених цілей [42].

Формування загально-пізнавальних умінь у молодших школярів є важливою складовою їхнього навчання, оскільки ці вміння сприяють розвитку мислення, пам'яті, уваги, уяви та інших пізнавальних процесів.

Формування вміння вчитися у молодших школярів вимагає використання різноманітних засобів, які допомагають дітям розвивати самостійність, мотивацію, навички самоконтролю та самоорганізації. Ці засоби забезпечують створення сприятливого навчального середовища, яке сприяє активному залученню учнів у навчальний процес і підтримці їхньої зацікавленості.

1. Дидактичні матеріали. Використання підручників, спеціальних робочих зошитів з вправами, тестами та завданнями, які допомагають учням закріплювати знання та відпрацьовувати навички. Завдання на картках сприяють розвитку самостійності, оскільки учні можуть виконувати їх без постійної підтримки вчителя.

2. Наочні посібники. Використання наочних матеріалів допомагає учням краще засвоювати інформацію через візуалізацію. Це може бути корисним для пояснення нових понять, структур або процесів. Фізичні моделі та макети дозволяють учням краще зрозуміти абстрактні або складні концепції, наприклад, у природничих науках чи геометрії.

3. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ). Використання комп'ютерних програм, онлайн-ресурсів і навчальних платформ дозволяє учням отримувати доступ до додаткових матеріалів, самостійно виконувати інтерактивні завдання та перевіряти свої знання. Онлайн-ресурси, інтерактивні платформи та навчальні програми дозволяють учням вивчати матеріал у зручному темпі, закріплювати знання за допомогою інтерактивних вправ і перевіряти свої досягнення. Освітні відео та аудіоуроки можуть бути ефективним засобом для пояснення складних тем, а також для розвитку слухових та візуальних навичок сприйняття інформації.

4. Рефлексивні щоденники. Ведення щоденників, де учні записують свої думки, успіхи та труднощі в навчанні. Це допомагає їм краще усвідомлювати свої досягнення та проблеми, що сприяє розвитку саморефлексії та усвідомлення власного навчального процесу. Учні збирають роботи, що відображають їхній прогрес і досягнення в навчанні. Портфоліо дозволяє дитині бачити власний розвиток і стимулює до подальшого вдосконалення.

5. Групові форми роботи. Робота в парах або малих групах сприяє розвитку комунікативних навичок, вміння співпрацювати і разом вирішувати завдання. Виконання групових завдань або робота над спільним проектом сприяє розвитку комунікативних навичок, вміння працювати в команді та взаємодіяти з іншими. Діти вчаться висловлювати свою думку, слухати інших і аргументувати свої погляди, що сприяє розвитку критичного мислення та комунікації.

6. Засоби самоконтролю. Регулярні тести або самостійні роботи дозволяють учням перевіряти свої знання та вміння, розвивати навички

самоконтролю і виявляти прогалини у своїх знаннях. Використання чек-листів, що містять перелік завдань або критеріїв для самоперевірки, допомагає учням організувати свою роботу і контролювати її виконання.

Засоби формування уміння вчитися у молодших школярів є важливою частиною навчального процесу. Вони допомагають створити ефективне навчальне середовище, де діти можуть розвивати свої навички самостійності, організованості та відповідальності. Використання різноманітних засобів забезпечує комплексний підхід до навчання, що сприяє всебічному розвитку учнів [23].

Комбінація цих методів і засобів дозволяє створити сприятливе середовище для формування у молодших школярів навичок самостійного навчання, сприяє розвитку мотивації до навчання і забезпечує ефективне засвоєння знань.

Висновки до розділу 1

Формування уміння вчитися у молодших школярів є важливим аспектом їхнього навчального процесу, який забезпечує ефективне освоєння знань і навичок. Теоретичні основи цього процесу ґрунтуються на кількох ключових аспектах.

У молодшому шкільному віці діти мають специфічні психічні та когнітивні особливості, які слід враховувати під час навчання. Це період інтенсивного розвитку пам'яті, мислення, уваги і уяви. Уміння вчитися формується через розвиток цих когнітивних функцій.

Мотивація є основним двигуном навчання. Для формування уміння вчитися важливо стимулювати в учнів внутрішню мотивацію, яка базується на інтересах, допитливості та задоволенні від навчання. Вчителі повинні створювати навчальну ситуацію, яка пробуджує в дітей інтерес до нових знань.

Навчальні стратегії включають методи і прийоми, які школярі використовують для освоєння матеріалу. Важливо навчати дітей різним стратегіям, таким як організація часу, планування, самоконтроль, та розвивати їхню здатність до рефлексії — аналізу власної діяльності і результатів навчання.

Кожна дитина має свої індивідуальні особливості, які необхідно враховувати при організації навчального процесу. Вчитель повинен використовувати диференційовані методи навчання, що враховують різний рівень підготовки, темп роботи і особистісні якості учнів.

Навчання — це не лише індивідуальний процес, але й соціальний. Взаємодія з однолітками, вчителями, батьками є важливим компонентом формування уміння вчитися. Групова робота, обговорення і співпраця сприяють розвитку комунікативних навичок та вмінню працювати в команді.

Для молодших школярів гра є провідною діяльністю, і вона може стати ефективним засобом формування уміння вчитися. Ігрові методи дозволяють зробити навчання цікавим і більш ефективним.

Розуміння цих теоретичних основ допомагає вчителям ефективно планувати і реалізовувати навчальний процес, спрямований на формування у молодших школярів уміння вчитися, що закладає основу для їх подальшого успішного навчання.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З ФОРМУВАННЯ УМІННЯ ВЧИТИСЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

2.1 Організація та методика педагогічного експерименту

В умовах сьогодення маємо рухатися в тандемі з розвитком сучасних технологій та використовувати освітні технології з метою покращення формування у молодших школярів уміння вчитися.

Проведення нашого експериментального дослідження ми спрямували на дослідження дієвості використання педагогічних умов в освітньому процесі початкової школи на уроках в 2 класі на базі Количівського ліцею Іванівської ТГ. В дослідженні приймали участь 26 учнів 2 класу.

Мета нашого дослідження полягала в перевірці педагогічних умов для формування вміння вчитись учнів 2 класу.

Основними етапами нашого дослідження є:

1. підбір методик для діагностування мотиваційного та діяльнісного компонентів вміння вчитися;
2. проведення анкетування для визначення мотиваційного компоненту вміння вчитися;
3. проведення спостереження за освітньою діяльністю учнів та аналіз результатів виконання завдань під час уроків та домашніх завдань;
4. проведення уроків з використанням різних інтерактивних засобів;
5. повторне проведення анкетування для визначення мотиваційного компоненту вміння вчитися;
6. повторне проведення спостереження за освітньою діяльністю учнів та аналіз результатів виконання завдань під час уроків та домашніх завдань.

На констатувальному етапі нашого дослідження ми провели визначення рівнів мотиваційного та діяльнісного компонентів вміння вчитися учнів 2 класу.

Мотивація навчання є ключовим фактором, що впливає на успішність учнів у процесі здобуття знань. Вона формує цілі, задовольняє потреби та сприяє розвитку інтересів, що, в свою чергу, організовує процес пізнання та надає йому особистісного значення.

Зовнішня мотивація включає фактори, які не пов'язані безпосередньо з процесом навчання, але позитивно впливають на його ефективність. Наприклад, позитивне ставлення до школи, загальна допитливість, довіра до вчителя, бажання досягти певних матеріальних або соціальних статусів. Ці мотиви можуть підвищити готовність учня до навчання, хоча сам процес навчання не є для нього основною метою.

Внутрішня мотивація безпосередньо пов'язана з процесом навчання і його результатами. Вона формується поступово і може бути нестійкою, особливо у молодших школярів. Внутрішня мотивація залежить від різних факторів, таких як цікавість до завдань, змагальність, підтримка з боку вчителя та інші. Важливо, що внутрішні мотиви є глибоко індивідуальними і особистісними для кожної дитини.

Зовнішні і внутрішні мотиви формують ставлення учня до навчання, де зовнішня поведінка є результатом багатьох чинників, які живлять бажання вчитися і долати пізнавальні труднощі. Відомо, що різноманітність мотивів учіння є величезною, проте найбільш значущою для ефективності навчальної діяльності та саморозвитку учнів є мотивація, зумовлена інтелектуальними почуттями, досягненнями та пізнавальними інтересами.

Розуміння цих аспектів може допомогти вчителю створити сприятливе навчальне середовище, яке сприяє розвитку внутрішньої мотивації учнів і, відповідно, їхній успішності.

Для діагностики мотиваційного компоненту вміння вчитися була використана анкета (додаток А).

До показників діяльнісного компоненту уміння вчитися відносяться: навчально-організаційні (опанування школярами раціональних способів організації свого навчання), загальномовленнєві (формування умінь

висловлюватися, спілкуватися працювати з текстовою інформацією), загальнопізнавальні (уміння спостерігати, розмірковувати, запам'ятовувати, відтворювати, застосовувати й перетворювати навчальний матеріал, прогнозувати), контрольні-оцінні (засвоєння учнями способів перевірки та самоперевірки, оцінювання здобутих результатів)

Оцінка показників діяльнісного компонента уміння вчитися проводилась переважно за спостереженням за роботою учнів класу під час освітнього процесу та аналізувалися результати виконання завдань під час уроків та домашніх завдань.

На формуальному етапі нашого дослідження з метою підвищення рівнів мотиваційного та діяльнісного компонентів вміння вчитися учнів 2 класу були використані наступні інтерактивні засоби: інтерактивні картки (додаток Б), індивідуальні плани учнів (додаток В), навчальні щоденники (додаток Г), вправи для розвитку самоконтролю (додаток Д).

Інтерактивні картки (додаток Б) використовувалися для закріплення навчального матеріалу, розвитку критичного мислення та стимулювання інтересу до навчання. Інтерактивні картки використовувались на уроках математики, ЯДС та української мови.

Індивідуальні плани учнів (додаток В) допомагали учням планувати свої навчальні дії та завдання на тиждень або місяць, формували навички організації та самоорганізації, містили цілі на кожен день, короткострокові та довгострокові завдання, а також критерії самооцінки виконаних робіт.

Навчальні щоденники (додаток Г) слугували інструментом для відстеження щоденного навчального прогресу та рефлексії. Учні записували завдання, які виконували щодня, аналізували свої досягнення і труднощі, що сприяло розвитку навичок самоконтролю та самооцінки.

Вправи для розвитку самоконтролю (додаток Д) спрямовані на формування у дітей уміння контролювати свої дії, аналізувати результати та коригувати свої навчальні стратегії.

Ці інтерактивні засоби комплексно використовувалися для підвищення ефективності навчання і розвитку вмінь, що є важливими складовими успішного навчального процесу у початковій школі.

2.2 Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи

Аналіз відповідей на окремі запитання дає змогу краще зрозуміти аспекти мотивації учнів і специфіку змін.

Інтерес до школи у 7 (27%) учнів позитивний, 17 (65%) висловили нейтральне ставлення до шкільного середовища, а 2 (8 %) учням не подобається школа.

Прагнення йти до школи зранку. Частіше хочуть залишитися вдома - 3 учні; по-різному – 20 учнів; ідуть охоче – 3 учні. На обох етапах помітно, що частина учнів охоче йде до школи, однак деякі відповіді (особливо на початку) свідчать про бажання залишитися вдома, що може вказувати на певні труднощі і недостатню мотивацію.

Ставлення до можливості пропускати школу. Не знаю дали відповідь 4 учні; залишився б удома – 14 учнів; пішов би до школи – 8 учнів. Більшість учнів все ж відповідає, що вони б залишилися вдома, якщо це було б можливим, але є учні, які пішли б до школи. Це також вказує на диференціацію мотивації і залежність її рівня від особистісних чинників.

Реакція на скасування уроків 16 учнів позитивно ставляться до скасування уроків, що є типовим для молодшого шкільного віку. Однак на констатувальному етапі помітно, що для деяких дітей уроки стали більш цікавими, і їх ставлення до скасування стало «по-різному» або «не подобається».

Ставлення до домашніх завдань. Переважна більшість учнів (18) відповіли, що вони б хотіли, аби домашніх завдань не задавали. Це вказує на те, що хоча діти звикли до процесу навчання, позашкільна робота ще не стала для них повністю звичною та привабливою.

Бажання залишити тільки перерви. Багато дітей (12) все ще бажають мати лише перерви, що свідчить про бажання знизити навантаження, однак значна частина (10) відповідає «не хотів би». Це вказує на те, що частина дітей починає розуміти важливість навчання.

Розповіді батькам про школу. Діти, які часто розповідають про шкільні події вдома, демонструють вищий рівень мотивації та залученості в навчання. Таких дітей в класі виявилось 18 учнів.

Ставлення до суворості вчителя. Деякі діти (8 учнів) хочуть менш суворого вчителя, але є частина (10 учнів), яка задоволена поточним рівнем. Це вказує на важливість атмосфери підтримки і довіри між учителем та учнями.

Наявність друзів у класі. Учні, які мають друзів і позитивно ставляться до однокласників, зазвичай більш мотивовані до навчання. Це підтверджує важливість соціальних зв'язків для формування позитивного ставлення до школи.

Ставлення до однокласників. Більшість учнів (16) позитивно ставляться до своїх однокласників, що сприяє створенню доброзичливого середовища і, відповідно, покращенню мотивації.

У 2 класі після активного застосування елементів, спрямованих на формування мотиваційного компонента, результати виявилися значно вищими.

Таблиця 2.1. Динаміка сформованості мотиваційного компонента вміння вчитися другокласників

Показник мотивації	Формувальний етап		Констатувальний етап		Рівні
	%	осіб	%	осіб	
Загальні показники	24,9	6	27,9	8	Високий
мотивації	48,1	13	61,5	16	Середній
вчитися	26,9	7	7,7	2	Достатній

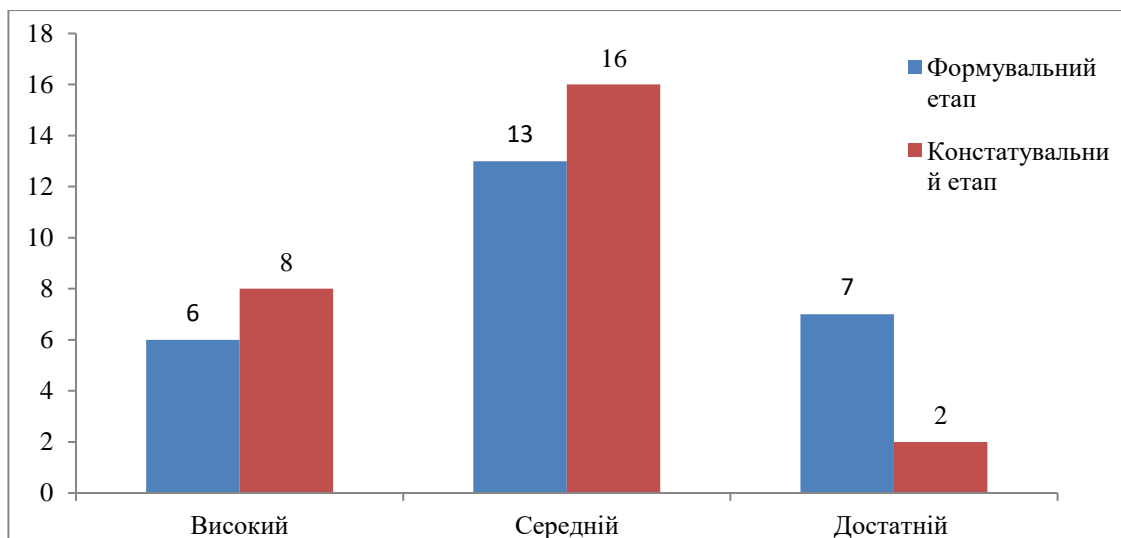


Рисунок 2.1 Динаміка сформованості мотиваційного компоненту вміння вчитися учнів 2 класу

Аналіз динаміки сформованості мотиваційного компоненту вміння вчитися другокласників показує зміни на різних рівнях між формувальним і констатувальним етапами дослідження має позитивну динаміку.

Високий рівень мотивації збільшився з 24,9% (6 учнів) на формувальному етапі до 27,9% (8 учнів) на констатувальному етапі. Це свідчить про покращення мотивації до навчання у частини учнів, що позитивно впливає на їхню готовність активно залучатися до освітнього процесу.

Середній рівень мотивації збільшився з 48,1% (13 учнів) до 61,5% (16 учнів). Це свідчить про перехід деяких учнів з низького рівня мотивації до середнього, що є позитивною динамікою і вказує на підвищення загального рівня зацікавленості в навчанні. Це суттєве зростання середнього рівня свідчить про позитивний вплив експериментальних методів на формування мотивації у школярів, що свідчить про активну залученість дітей в освітній процес і зростаючу зацікавленість в освітніх завданнях.

Достатній рівень мотивації зменшився з 26,9% (7 учнів) до 7,7% (2 учнів). Це зменшення показує, що частина учнів, які раніше проявляли мінімальну мотивацію, перейшли на середній або високий рівень мотивації.

Цей перехід підтверджує ефективність цілеспрямованої роботи з формування мотиваційного компоненту.

Результати показують позитивну динаміку у формуванні мотиваційного компоненту вміння вчитися у 2 класі. Зростання кількості учнів з високим і середнім рівнями мотивації, а також суттєве зменшення кількості учнів з низьким рівнем свідчать про ефективність заходів, спрямованих на підвищення навчальної мотивації.

Динаміка сформованості мотиваційного компоненту в учнів 2 класу свідчить про те, що більшість учнів перейшли з достатнього рівня мотивації на середній і високий рівні. Це стало можливим завдяки цілеспрямованій роботі з формування позитивного ставлення до школи та навчального процесу. Відповіді на анкети показали, що учні, які мають друзів, хороші взаємини з однокласниками і позитивний досвід взаємодії з учителем, демонструють вищу мотивацію. Подальша робота повинна включати підтримку інтересу дітей до навчання та активне залучення у навчальний процес.

Аналіз відповідей анкети для оцінки динаміки сформованості мотиваційного компоненту вміння вчитися учнів 2 класу дозволяє зробити висновки про рівень шкільної мотивації серед учнів на констатувальному та формувальному етапах.

Таблиця 2.2. Динаміка сформованості показників діяльнісного компоненту вміння вчитися учнів 2 класу

	Показники діяльнісного компоненту	Констатувальний етап		Формувальний етап		Рівні
		%	осіб	%	осіб	
1	навчально-організаційні	26,9	7	30,7	8	Високий
		57,7	15	65,3	17	Середній
		15,4	4	3,8	1	Достатній

2	загально-мовленнєві	26,9	7	34,6	9	Високий
		34,6	9	46,1	12	Середній
		38,5	10	19,2	5	Достатній
3	загально-пізнавальні	26,9	7	34,6	9	Високий
		65,4	17	53,8	14	Середній
		7,7	2	3,8	1	Достатній
4	контрольно-оцінні	19,2	5	27	7	Високий
		34,6	9	61,5	16	Середній
		46,2	12	11,5	3	Достатній

Аналіз динаміки сформованості діяльнісного компоненту вміння вчитися учнів 2 класу на різних рівнях свідчить про суттєві позитивні зміни між формувальним і констатувальним етапами. Розглянемо докладніше кожний показник:

1. Навчально-організаційні уміння

високий рівень збільшився з 26,9% (7 учнів) до 30,7% (8 учнів), що свідчить про зростання кількості учнів, які ефективно організують своє навчання;

середній рівень збільшився з 57,7% (15 учнів) до 65,3% (17 учнів), що є позитивним знаком, оскільки частина учнів піднялася з низького рівня;

достатній рівень зменшився з 15,4% (4 учнів) до 3,8% (1 учень), що свідчить про значне скорочення кількості учнів із труднощами в організації навчання.

2. Загально-мовленнєві уміння

високий рівень збільшився з 26,9% (7 учнів) до 34,6% (9 учнів), що демонструє покращення мовленнєвих навичок;

середній рівень зріс з 34,6% (9 учнів) до 46,1% (12 учнів), що свідчить про зростання загальної мовленнєвої активності серед учнів;

достатній рівень зменшився з 38,5% (10 учнів) до 19,2% (5 учнів), що вказує на суттєве зниження кількості учнів з низьким рівнем розвитку мовленнєвих навичок.

3. Загально-пізнавальні уміння

високий рівень підвищився з 26,9% (7 учнів) до 34,6% (9 учнів), що свідчить про покращення когнітивних навичок;

середній рівень знизився з 65,4% (17 учнів) до 53,8% (14 учнів), що може свідчити про перехід частини учнів на вищий рівень;

достатній рівень зменшився з 7,7% (2 учнів) до 3,8% (1 учень), що є позитивною тенденцією.

4. Контрольно-оцінні уміння

високий рівень збільшився з 19,2% (5 учнів) до 27% (7 учнів), що демонструє покращення здатності до самоконтролю та самооцінки;

середній рівень зріс з 34,6% (9 учнів) до 61,5% (16 учнів), що свідчить про значний прогрес у засвоєнні контрольно-оцінних навичок;

достатній рівень суттєво зменшився з 46,2% (12 учнів) до 11,5% (3 учнів), що показує суттєве скорочення кількості учнів із низькими показниками.

Результати дослідження демонструють позитивну динаміку у формуванні показників діяльнісного компоненту вміння вчитися учнів 2 класу. Зменшення кількості учнів із достатніми рівнями та зростання високих і середніх рівнів свідчать про ефективність застосованих заходів у навчальному процесі.

Висновки до розділу 2

Результати проведеного дослідження свідчать про позитивну динаміку у формуванні мотиваційного компоненту вміння вчитися в учнів 2 класу. Зростання кількості учнів з високим і середнім рівнями мотивації, а також суттєве зменшення учнів з достатнім рівнем підтверджують ефективність

вжитих заходів для підвищення навчальної мотивації. Це, в свою чергу, відкриває можливості для подальшого розвитку інтересу до навчання та активної участі учнів у навчальному процесі.

Результати дослідження свідчать про позитивну динаміку у формуванні показників діяльнісного компоненту вміння вчитися учнів 2 класу. Зменшення кількості учнів із достатнім рівнем та зростання високих і середніх рівнів підтверджують ефективність застосованих методів у навчальному процесі. Це, в свою чергу, вказує на необхідність подальшого впровадження інтерактивних технологій та активних методів навчання, що сприятимуть розвитку учнів у майбутньому.

Інтерактивні методи, ігрові вправи та індивідуалізація підходу сприяли тому, що діти почали проявляти більший інтерес до навчальних завдань. Спостерігалася позитивна динаміка у бажанні дітей брати участь у навчальному процесі, що є важливим елементом для формування їхніх навчальних умінь.

Використання диференційованих завдань дозволило враховувати індивідуальні особливості кожного учня, що позитивно вплинуло на загальні результати. Учні з різним рівнем підготовки мали можливість виконувати завдання відповідно до своїх можливостей, що дозволило уникнути перевантаження або нудьги.

Дослідно-експериментальна робота підтвердила, що формування вміння вчитися у 2 класі є можливим і ефективним завдяки використанню інтерактивних методів, гри, диференціації завдань та розвитку навичок самоорганізації. Впроваджені методи позитивно вплинули на навчальні результати учнів та їхню впевненість у своїх силах. Це свідчить про те, що цілеспрямована робота над формуванням вміння вчитися в початкових класах є важливою умовою успішного навчання у майбутньому і повинна стати невід'ємною частиною навчального процесу в школі.

РОЗДІЛ 3

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ФОРМУВАННЯ УМІННЯ ВЧИТИСЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

3.1 Розробка рекомендацій для вчителів

Розробка рекомендацій для вчителів щодо формування уміння вчитися у молодших школярів базується на інтеграції педагогічних методів і психолого-педагогічних знань [40].

Забезпечення емоційної підтримки є ключовим фактором у формуванні уміння вчитися у молодших школярів. Емоційна підтримка сприяє створенню позитивної навчальної атмосфери, в якій діти відчують себе впевненими і готовими до навчання. Розглянемо кілька основних аспектів, які слід враховувати при формуванні уміння вчитися.

1. Створення позитивного навчального середовища

1. Створення довірливих стосунків. Вчитель повинен бути відкритим і доброзичливим, щоб діти могли вільно звертатися до нього за допомогою. Важливо, щоб учні відчували, що їхні почуття і переживання важливі для вчителя.

2. Позитивне підкріплення. Важливо вчасно хвалити учнів за їхні зусилля та досягнення, навіть якщо вони не завжди досягають ідеального результату. Похвала повинна бути конкретною, з акцентом на те, що саме було зроблено добре.

3. Розуміння і прийняття індивідуальних особливостей. Звертайте увагу на емоційний стан дітей. Якщо ви помічаєте, що хтось з учнів засмучений або відчуває труднощі, спробуйте з'ясувати причини і надайте підтримку. Кожна дитина унікальна. Враховуйте індивідуальні потреби і темп розвитку кожного учня, не порівнюючи його з іншими.

4. Створення безпечного навчального середовища. Заохочуйте учнів до підтримки одне одного, створюйте можливості для співпраці і допомоги у навчанні. Це сприятиме створенню дружньої атмосфери в класі.

5. Забезпечення емоційної стабільності. Важливо дотримуватись певного ритму і правил у навчальному процесі. Це допомагає учням почуватися стабільніше та впевненіше [9].

6. Залучення батьків до процесу навчання. Важливо, щоб батьки були залучені в процес навчання і підтримували дітей вдома. Регулярне спілкування з батьками допомагає вчителю краще розуміти потреби і проблеми учнів, а також знаходити ефективні шляхи їх вирішення.

2. Розвиток мотивації до навчання

Забезпечення цікавих і змістовних завдань та постановка досяжних цілей є важливими складовими процесу формування вміння вчитися у молодших школярів. Ці підходи допомагають утримувати увагу дітей, розвивати їхню мотивацію до навчання та забезпечують поступовий прогрес у засвоєнні навчального матеріалу [10].

Використання інтерактивних методів навчання. Включення у завдання елементів гри робить навчання більш захопливим і мотивуючим. Наприклад, квест-завдання, навчальні ігри або завдання-головоломки можуть зробити навчання цікавішим.

Інтерактивні презентації, відеоролики, анімації або навчальні програми роблять навчання візуально цікавим і допомагають краще зрозуміти матеріал.

Завдання, що виконуються в групах, дозволяють учням співпрацювати, обмінюватися ідеями і розвивати соціальні навички, що також підвищує їхній інтерес до навчання.

Регулярне оцінювання і самооцінка. Регулярно оцінюйте досягнення учнів відносно поставлених цілей і надавайте їм зворотний зв'язок. Це дозволяє учням бачити свій прогрес і вносити корективи у свою роботу.

Забезпечення цікавих і змістовних завдань разом з постановкою досяжних цілей допомагає учням не тільки краще засвоювати матеріал, але й розвивати важливі навички, такі як самоконтроль, мотивація та вміння працювати над довгостроковими завданнями. Це є фундаментом для формування в них вміння вчитися, що буде корисним протягом усього життя.

3. Навчання навчальним стратегіям

Навчання навчальним стратегіям є важливою частиною формування уміння вчитися у молодших школярів. Це допомагає дітям стати більш самостійними в навчанні, розвиває їхні когнітивні навички та здатність до самоконтролю. Важливо навчити дітей планувати свій навчальний час. Можна використовувати прості інструменти, такі як щоденники, планувальники або чек-листи, де учні можуть відзначати виконані завдання. Діти повинні вміти створювати зручне і добре організоване місце для навчання. Це включає наявність усіх необхідних матеріалів, відсутність відволікаючих факторів та підтримання порядку на робочому столі.

Запропонуйте учням 2 класу вести щоденник, де вони можуть записувати, що вони вивчили, що було важко і що можна покращити. Це сприяє розвитку рефлексії і вміння аналізувати свої успіхи та невдачі.

4. Розвиток рефлексивних умінь

Розвиток рефлексивних умінь є важливою складовою процесу формування уміння вчитися у молодших школярів. Рефлексія допомагає дітям усвідомлювати свої навчальні дії, аналізувати їх результати і вносити необхідні корективи. Це сприяє не лише кращому засвоєнню знань, але й розвитку критичного мислення і самосвідомості [8].

Регулярно організовуйте групові обговорення, де учні можуть ділитися своїми успіхами, труднощами та стратегіями подолання проблем. Це сприяє розвитку вміння аналізувати власний досвід і вчитися на досвіді інших.

Педагог повинен регулярно надавати учням зворотний зв'язок, акцентуючи увагу на їхніх успіхах і помилках, пояснюючи, як можна покращити результати. Важливо робити це в позитивному ключі, щоб стимулювати учнів до подальшого розвитку.

Розвиток рефлексивних умінь є невід'ємною частиною процесу навчання. Вони допомагають учням краще усвідомлювати свої навчальні дії, аналізувати їх ефективність і робити висновки для подальшого покращення.

Це сприяє формуванню вміння вчитися, що буде корисним на всіх етапах життя [6].

5. Індивідуальний підхід

Диференціація навчальних завдань та проведення індивідуальних консультацій є ключовими підходами у формуванні вміння вчитися у молодших школярів. Ці методи дозволяють враховувати індивідуальні особливості кожної дитини та забезпечують персоналізований підхід до навчання, що значно підвищує його ефективність.

Диференціація навчальних завдань передбачає адаптацію завдань під різні рівні підготовки, інтереси та здібності учнів. Це забезпечує кожній дитині можливість працювати на своєму рівні і досягати успіху, що сприяє формуванню позитивного ставлення до навчання.

Використання різних типів завдань. Завдання, які дозволяють учням виразити свої ідеї через малювання, написання історій, створення моделей тощо. Вони особливо корисні для учнів з розвиненими творчими здібностями.

Використовуйте цифрові ресурси, такі як інтерактивні програми або онлайн-платформи, щоб зробити завдання більш привабливими для учнів, особливо тих, хто цікавиться технологіями.

Індивідуальні консультації є ефективним інструментом для персоналізованої підтримки учнів. Вони допомагають вчителю краще зрозуміти потреби кожного учня та надавати конкретні поради для покращення навчальних результатів [30].

Разом з учнем створюйте індивідуальні навчальні плани, які враховують його потреби і цілі. Це може включати додаткові завдання або спеціальні ресурси для вивчення складних тем.

Залучайте батьків до процесу навчання, надаючи їм рекомендації щодо підтримки дитини вдома. Це може включати поради щодо організації навчального простору або підтримки мотивації [32].

Диференціація навчальних завдань і індивідуальні консультації дозволяють створити умови, за яких кожен учень може розвивати своє вміння вчитися в комфортному для нього темпі та відповідно до своїх потреб. Це сприяє більш глибокому і якісному засвоєнню знань, а також розвитку самостійності і відповідальності за власне навчання.

3.2 Впровадження рекомендацій в освітній процес

Впровадження рекомендацій щодо формування вміння вчитися у молодших школярів в освітній процес вимагає системного підходу, що охоплює всі аспекти навчання, від організації уроків до взаємодії з батьками. Ось як ці рекомендації можуть бути реалізовані на практиці.

1. Планування уроків з урахуванням рекомендацій

Диференціація завдань. При плануванні уроків враховуйте рівень підготовки учнів, їхні інтереси та здібності. Створюйте завдання різної складності, щоб кожен учень міг працювати на своєму рівні. Наприклад, підготуйте кілька варіантів завдань з однієї теми — базові, середні та підвищеної складності.

Використання ігрових методів. Плануйте включення ігрових елементів у кожен урок. Це можуть бути короткі ігрові вправи, квести, навчальні місії або інтерактивні ігри на комп'ютері. Ігрові методи роблять уроки більш цікавими і мотивуючими для дітей. Використовуйте навчальні ігри на уроках, щоб перетворити навчальний процес на захоплюючу активність. Наприклад, можна використовувати ігри на основі питань та відповідей для перевірки знань або створювати інтерактивні квести. Введення елементів гри (рівні, бали, нагороди) у навчальний процес підвищує мотивацію учнів. Це може бути використання цифрових платформ, де учні отримують бали за виконані завдання або проходять рівні, поступово ускладнюючи задачі. Створюйте ситуації, в яких учні виконують певні ролі (наприклад, герої літературних творів, науковці), що допомагає їм краще зрозуміти матеріал та

відчутти себе учасниками подій. Математичні ігри: використовуйте ігри на основі математичних прикладів для тренування навичок лічби та розв'язання задач. Наприклад, «Математичний квест», де учні повинні виконати серію завдань, щоб пройти до наступного рівня. Гра «Ланцюжок слів»: учні по черзі називають слова, які починаються на останню букву попереднього слова. Ця гра розвиває мовлення, словниковий запас та вміння швидко думати.

Стратегії навчання. Впроваджуйте різні методи навчання, як-от мнемотехніки, нотатки, схеми, карти розуму. Ці інструменти допомагають учням легше засвоювати та систематизувати нову інформацію. Використовуйте рими або вірші для запам'ятовування важливої інформації. Наприклад, рими для запам'ятовування правопису слів або математичних правил («двічі два — чотири»). Створюйте акроніми для допомоги у запам'ятовуванні переліку фактів або понять. Наприклад, слово "КАПТАН" для запам'ятовування назв планет. Читання з передбаченням: перед початком читання твору запитайте учнів, що, на їхню думку, станеться в історії на основі заголовку або малюнка, це допоможе розвинути передбачувальні навички та залучить їх до читання. Стратегія «Питання після читання»: після прочитання тексту задавайте учням питання для обговорення змісту, наприклад, про події та персонажів це допомагає перевірити розуміння тексту та розвиває вміння аналізувати прочитане.

Завдання на вибір. Дайте учням можливість самостійно вибирати завдання, які вони будуть виконувати, що сприятиме розвитку самостійності. Завдання, які вимагають від учнів творчого підходу, наприклад, створення малюнків, коміксів або навіть відео на основі вивченого матеріалу, стимулюють креативність та допомагають краще засвоїти знання. Створення особистих інтерактивних зошитів, де учні можуть записувати свої думки, ідеї, запитання та відповіді у різних форматах (текст, малюнки, стікери тощо), також розвиває навички самостійного навчання та креативність.

2. Організація мотиваційного освітнього середовища

Інтерес до навчання. Використовуйте інтерактивні методи навчання, ігрові форми, креативні завдання та залучайте технології для підвищення інтересу до предметів. Учні можуть працювати в командах для створення спільних проєктів, що розвиває їхні соціальні навички, навички комунікації та співпраці. Це стимулює розвиток критичного мислення та вміння аргументувати свої позиції. Використовуйте інтерактивні карти або схеми, які учні можуть заповнювати під час уроку.

Використання підручників у 2 класі відіграє важливу роль у формуванні у дітей вміння вчитися самостійно, структурувати матеріал і працювати з ним у послідовній формі. Підручники — це основне джерело знань для дітей цього віку, що допомагає їм поступово переходити від простої репродукції знань до розуміння і усвідомленого засвоєння.

У підручниках для молодших класів текст подається в доступній формі, часто з ілюстраціями та підписами, що допомагає дітям читати і осмислювати матеріал. Діти вчаться орієнтуватися в тексті, виділяти важливі думки, розуміти структуру параграфа, підзаголовків і виділень.

Підручники містять завдання для самостійного виконання, що вчить дітей перевіряти себе, слідувати вказівкам і працювати в певній послідовності. Це формує вміння планувати роботу і завершувати її.

У 2 класі підручники вже містять запитання, які стимулюють мислення: аналіз, порівняння, пошук зв'язків між явищами. Це допомагає розвивати здатність шукати відповіді на запитання та осмислювати прочитане.

Візуальна інформація є важливим елементом підручників, особливо для молодших школярів. Ілюстрації, схеми, таблиці допомагають дітям краще зрозуміти зміст і формувати образне мислення.

Багато завдань у підручниках побудовані у вигляді покрокових інструкцій. Це вчить дітей слідувати алгоритмам, що необхідно для вивчення математичних дій, правил граматики і багатьох інших навичок.

Читання завдань і обговорення їх з учителем або однокласниками допомагає розвивати вміння ставити запитання, формулювати думки і ділитися знаннями з іншими.

Важливо, щоб підручники використовувалися в комплексі з іншими методами навчання, щоб діти не тільки заучували, а й розуміли матеріал. Такий підхід дозволяє дітям у 2 класі формувати впевненість у своїх знаннях і вміннях, що стане базою для подальшого навчання.

Створення сприятливої атмосфери. Важливо, щоб у класі панувала доброзичлива атмосфера, де учні почувуються комфортно і захищено. Підтримуйте позитивний зворотний зв'язок, заохочуйте учнів до співпраці та взаємоповаги.

Зонування класу. Розділіть клас на зони для різних видів діяльності: зона для індивідуальної роботи, зона для групових завдань, зона для відпочинку та ігор. Це дозволяє учням легко перемикатися між різними видами діяльності та організовувати свій навчальний процес.

Зворотний зв'язок. Забезпечуйте регулярний та позитивний зворотний зв'язок, який мотивує учнів на подальше вдосконалення своїх навичок.

3. Проведення індивідуальних консультацій

Регулярні консультації. Заплануйте регулярні індивідуальні консультації з кожним учнем для обговорення його прогресу, труднощів та подальших цілей. Це можуть бути короткі бесіди на початку або в кінці уроку, або більш тривалі зустрічі раз на тиждень.

Індивідуальні навчальні плани. Розробляйте індивідуальні навчальні плани для учнів, які потребують додаткової підтримки. Це може включати додаткові матеріали, спеціальні завдання або консультації з певних тем.

4. Розвиток рефлексивних умінь та саморегуляції

Ведення навчальних щоденників. Запропонуйте учням вести щоденники, де вони записують свої досягнення, труднощі та плани на майбутнє. Відведіть час на уроках для заповнення цих щоденників та обговорення їх записів.

Рефлексивні обговорення. Після завершення важливих тем або проєктів організуйте обговорення, де учні можуть поділитися своїми враженнями, обговорити, що було зроблено добре, а що потребує покращення. Це допоможе їм навчитися аналізувати свою роботу і робити висновки для майбутнього.

Організація часу. Навчайте учнів планувати свій день та розподіляти час на виконання завдань. Використовуйте планери, чек-листи та графіки для допомоги в управлінні часом.

Самоконтроль. Впроваджуйте вправи для розвитку самоконтролю та концентрації уваги. Важливо навчити учнів оцінювати власну роботу та робити висновки про те, як покращити результати.

Аналіз та рефлексія: Навчайте учнів аналізувати інформацію, робити висновки та критично оцінювати свою роботу. Рефлексивні завдання, такі як обговорення прочитаного або вивченого матеріалу, сприяють глибшому усвідомленню процесу навчання.

5. Інтеграція технічних засобів

Використання технологій. Підключайте технології до навчального процесу. Наприклад, використовуйте освітні програми та додатки, які сприяють розвитку вміння самостійно навчатися (додатки для планування, контролю часу, інтерактивні підручники).

6. Залучення батьків до навчального процесу

Регулярні зустрічі з батьками. Організуйте зустрічі з батьками, де ви можете обговорювати прогрес їхніх дітей, давати поради щодо підтримки вдома та ділитися планами на майбутнє. Це сприяє створенню партнерських відносин між школою і сім'єю.

Порадники для батьків. Розробіть інформаційні буклети або надайте онлайн-ресурси, де батьки можуть знайти поради щодо того, як допомогти дітям розвивати вміння вчитися вдома, організувати навчальний простір та підтримувати мотивацію.

7. Оцінювання та зворотний зв'язок

Використовуйте оцінювання для регулярного відстеження прогресу учнів. Це може бути усний або письмовий зворотний зв'язок під час виконання завдань, а не лише наприкінці навчального періоду. Такий підхід дозволяє своєчасно коригувати навчальний процес.

Самооцінка та взаємооцінка. Заохочуйте учнів до самооцінки та взаємооцінки виконаних завдань. Наприклад, після групових проєктів учні можуть оцінювати внесок кожного учасника та аналізувати результати своєї роботи.

8. Інтеграція соціальних навичок у навчання

Групова робота та співпраця. Регулярно включайте в уроки завдання, що вимагають роботи в групах. Це можуть бути проєкти, де учні разом вирішують завдання або створюють щось нове. Групова робота розвиває навички спілкування, співпраці та вирішення конфліктів.

Етичне виховання. Включайте в навчальну програму теми, пов'язані з етикою, толерантністю, взаємоповагою. Це може бути через читання і обговорення відповідної літератури, участь у шкільних акціях або проведення спеціальних уроків (додаток Е).

Впровадження рекомендацій у освітній процес дозволяє створити умови для ефективного формування вміння вчитися у молодших школярів. Важливо, щоб цей процес був систематичним, інтегрованим у всі аспекти навчання і підтримувався як учителями, так і батьками. Це забезпечить всебічний розвиток учнів і підготує їх до подальшого успішного навчання.

Висновки до розділу 3

Формування вміння вчитися у молодших школярів – це важливий етап у їхньому освітньому процесі, який впливає на їх подальшу академічну успішність і здатність до самостійного засвоєння знань. Молодші школярі тільки починають освоювати навички організації навчального процесу, розвивати увагу, пам'ять та інтерес до навчання. Методичні рекомендації для

формування цих навичок допоможуть учителям і батькам сприяти цьому процесу.

Методичні рекомендації щодо формування уміння вчитися у молодших школярів включають комплекс заходів, спрямованих на розвиток навчальних навичок, самостійності, мотивації до навчання та здатності критично мислити. Враховуючи вікові особливості учнів початкових класів, ці рекомендації повинні базуватися на ігрових формах навчання, заохоченні інтересу до знань та поступовому розвитку відповідальності за власний навчальний процес.

Ці рекомендації допоможуть у створенні ефективного навчального середовища, яке сприятиме розвитку уміння вчитися у молодших школярів, формуванню їхньої самостійності та відповідальності за власний навчальний процес.

ВИСНОВКИ

Нами було проведено дослідження теми кваліфікаційної роботи: **Формування у молодших школярів уміння вчитися** та зроблені певні висновки:

1. Уміння вчитися є ключовим аспектом навчального процесу в початковій школі і потребує спеціального формування поряд із предметними знаннями. Важливими є як сутність і структура уміння вчитися, так і його взаємозв'язок зі структурою навчальної діяльності. Компоненти ключової компетентності уміння вчитися: мотиваційний спрямовує і підтримує позитивне ставлення до навчання, формує інтерес і потребу до самостійного вчення; діяльнісний включає способи організації навчальної діяльності, виконання завдань, застосування знань і навичок у практичних ситуаціях. Успішне формування цих компонентів забезпечить учням 2 класу не лише засвоєння базових знань, але й розвиток їх як самостійних, відповідальних і мотивованих учнів, готових до подальшого навчання і саморозвитку.

2. Визначили педагогічні умови формування уміння вчитися. Формування уміння вчитися у дітей базується на психолого-педагогічних принципах, що сприяють розвитку їхньої здатності до самостійного здобуття знань і навичок. Уміння вчитися вимагає розвинених пізнавальних процесів, таких як увага, пам'ять, мислення, уява. Педагоги повинні сприяти розвитку цих процесів через відповідні завдання і вправи. Важливо формувати внутрішню мотивацію до навчання, яка базується на інтересах учня, його прагненні до самореалізації та задоволенні від процесу пізнання. Педагогам слід підтримувати позитивне ставлення до навчання, надаючи учням можливість відчути успіх. Навчання вимагає від учня волі, здатності подолати труднощі, витримки та самодисципліни. Розвиток цих якостей сприяє здатності ефективно організовувати свою навчальну діяльність. Учні повинні навчитися оцінювати свої знання та навички, розуміти, що вони знають, а чого ще потрібно навчитися. Важливо враховувати індивідуальні

особливості кожного учня – його інтереси, здібності, темп навчання. Використання диференційованих завдань допомагає розкрити потенціал кожної дитини. Залучення учнів до активної участі в навчальному процесі, використання ігор, проектної діяльності, обговорень, роботи в групах. Це сприяє кращому засвоєнню матеріалу та формуванню уміння працювати самостійно. Сприяння розвитку рефлексивних здібностей, коли учні аналізують свою навчальну діяльність, розмірковують про те, що вони дізналися, і як це можна застосувати на практиці. Це допомагає їм стати свідомими і самостійними учнями. Учні повинні розуміти, що помилки є невід'ємною частиною навчального процесу. Педагоги повинні підтримувати учнів у їхньому прагненні виправляти помилки, а не уникати їх. Важливо навчити дітей планувати свій навчальний процес, встановлювати цілі, розподіляти час, контролювати виконання завдань. Це формує навички самостійного навчання.

3. Проведено дослідно-експериментальну роботу з формування уміння вчитися у молодших школярів з використанням інтерактивних засобів формування вміння вчитися: інтерактивні картки, індивідуальні навчальні плани учнів, робота з підручником, навчальні щоденники та вправи для розвитку самоконтролю. Інтерактивні засоби навчання можуть значно підвищити мотивацію учнів, зацікавленість у навчанні та ефективність засвоєння матеріалу. Проведена дослідно-експериментальна робота підтвердила, що використання інтерактивних засобів навчання є ефективним методом формування уміння вчитися у молодших школярів. Це сприяє не тільки покращенню навчальних результатів, але й розвитку важливих соціальних навичок, які стануть в нагоді учням у майбутньому. Рекомендується продовжувати впровадження інтерактивних методів у навчальний процес для досягнення ще більших результатів.

4. Наведені рекомендації щодо формування уміння вчитися у молодших школярів. Емоційна підтримка та створення позитивного навчального середовища є фундаментальними умовами, що забезпечують

комфорт та впевненість учнів у навчальному процесі. Вчитель повинен враховувати індивідуальні особливості дітей, створювати сприятливу атмосферу та залучати батьків до спільної роботи. Розвиток мотивації до навчання через використання інтерактивних та ігрових методів сприяє підвищенню зацікавленості учнів у навчанні. Важливим є забезпечення цікавих завдань, постановка досяжних цілей і систематичне використання заохочень. Навчання стратегій навчання та рефлексивних умінь допомагає учням краще організувати навчальний процес, аналізувати власні дії та планувати роботу. Це формує основи самостійності та самоконтролю. Індивідуальний підхід та диференціація завдань дозволяють враховувати різний рівень підготовки, інтереси та потреби учнів, що робить навчання більш ефективним та результативним. Інтеграція сучасних технологій розширює можливості учнів у здобутті знань та розвитку самостійності. Залучення батьків до освітнього процесу є важливим компонентом успішної реалізації рекомендацій, оскільки забезпечує необхідну підтримку дітей вдома.

Розроблені рекомендації спрямовані на створення умов для всебічного розвитку учнів, формування їхньої самостійності, відповідальності та вміння вчитися протягом усього життя. Систематичне впровадження цих методів сприяє підвищенню ефективності навчального процесу та досягненню високих освітніх результатів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми організації освітнього процесу в умовах сьогодення: матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної інтернет-конференції (Чернігів, 11 квітня 2024 р.) / [редкол. : Носовець Н., Белан Т., Пискун О., Джевага Г., Горелько Д.] ; Навчально-науковий інститут професійної освіти та технологій Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Чернігів, 2024. 244 с.
2. Антонюк М. Віртуальна та доповнена реальність: як нові технології надихають вчитися. URL: <https://osvitoria.media/opinions/virtualna-ta-dopovnena-realnist-yakoymozhe-butu-suchasna-osvita/> (дата звернення 25.07.2024).
3. Биков В.Ю. Інноваційні інструменти та перспективні напрями інформатизації освіти. *ІКТ в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи: третя між нар. наук.-практ. конф.* Львів : ЛДУ БЖД, 2012. Ч 1. С. 14–26.
4. Бібік Н.М. Уміння вчитися як ключова компетентність у науковому доробку Олександри Савченко. *Другі міжнародні педагогічні читання пам'яті О.Я. Савченко.* 2022. С. 8-11.
5. Білоконна Н.І. Дидактичні умови формування у молодших школярів умінь працювати з підручником. URL: <https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/7378/1/%D0%91%D1%96%D0%BB%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B0.pdf>
6. Білоконна Н.І. До проблеми використання технології розвитку творчої особистості в початковій школі. *Теорія і практика формування мовної особистості в умовах сучасних технологій навчання і виховання в загальноосвітніх закладах та вищій школі: збірник науково- методичних статей кафедри ЗМПН / за заг.ред. О.А.Павлик. Вип.3. Кривий ріг, 2010. С.34-38.*

7. Близнюк Т. Цифрові інструменти для онлайн і офлайн навчання: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2021. 64 с.
8. Ващенко Л. С. Уміння вчитися — ключова компетентність учнівської молоді сучасного інформаційного суспільства. Інформаційні технології і засоби навчання, 2014, Том 43, №5. 14 с.
9. Гишка Н. Формування загально-навчальних умінь та навичок в учнів початкових класів. *Наукові випуски. Серія: «Педагогіка»*. 2009. № 1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/formuvannya-zagalnonavchalnih-umintanavichok-v-uchniv-pochatkovih-klasiv/viewer>
10. Гриневич Л. М., Ліннік О. О., Старагіна І. П. Формування наскрізних умінь у молодших школярів в умовах реформи «Нова українська школа». *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2022. № 2(85). С. 28-34.
11. Державний стандарт початкової освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 21 лют. 2018 р. № 87. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennyaderzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
12. Діагностика та механізми подолання втрат у навчанні молодших школярів. *Методичні рекомендації [Електронне видання]/ кол. автор. ; за загальною редакцією О.М. Топузова ; укл. О. В. Онопрієнко - Київ : Інститут педагогіки НАПН України, 2023. 146 с.*
13. Діти і соціум: Особливості організації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : монографія ; наук. ред. А. М. Богуш ; за заг. ред. Н. В. Гавриш. Луганськ : Альма-матер, 2006. 368 с.
14. Довга Т. Я., Нікітіна О. О. Компетентнісний підхід у формуванні навчальної діяльності молодших школярів: Навчальний посібник. Кіровоград, 2014. 104 с.

15. Довга Я. Трансформація проблеми уміння вчитись та її відображення у навчальній літературі з педагогіки. Наукові записки, 121, Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. С. 138–141.
16. Докучина Т.О. Мотивація навчання як запорука стимулювання учнів до досягнення успіху. *Збірник наукових праць*. 2011. Вип. 8. С. 32–36.
17. Драйден Г. Революція в навчанні. Навчити світ вчитися по-новому / Гордон Драйден, Джанет Вос ; пер. з англ. М. Олійник. Львів: Літопис, 2005 С. 122
18. Дубасенюк О. А. Інновації в сучасній освіті. Інновації в освіті: інтеграція науки і практики: збірник науково-методичних праць / за заг. ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 12–28.
19. Ілляшенко Т. Чому їм важко вчитися? Діагностика і корекція труднощів у навчанні молодших школярів. К. : Початкова школа, 2003. 128 с.
20. Кисла О. Ф., Кулажко М. А. Особливості адаптації дітей молодшого шкільного віку до умов освітньо-виховного простору. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип.15. Т.1. С. 101-104.
21. Кодлюк Я. Технологія формування в молодших школярів уміння вчитися в педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського. *Педагогічний дискурс*. 2011. № 10, С. 241–144.
22. Кодлюк Я. Суб'єктність молодшого школяра в навчальній діяльності. *Початкова школа*. 2013. № 1. С. 6–9.
23. Козир М. В., Грабовська М.О. Уміння доводити власну думку в процесі розвитку критичного мислення молодших школярів. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2019. (31). С. 46-53
24. Коновець С. Креативні освітні технології у практиці сучасної школи. *Початкова школа*. 2004. № 10. С. 20-23.
25. Контексти творчості Олександри Яківни Савченко. Уміння вчитися як ключова здатність здобувачів початкової освіти в реаліях воєнного стану: збірник матеріалів II Міжнародних педагогічних читань пам'яті О.Я. Савченко «Контексти творчості Олександри Яківни Савченко.

- Уміння вчитися як ключова здатність здобувачів початкової освіти в реаліях воєнного стану», Київ, 3 листопада 2022 р. (наукове електронне видання) / за заг. ред. Олега Топузова, Оксани Онопрієнко: Ін-т педагогіки НАПН України. Київ: Педагогічна думка, 2022.
26. Кофанова К., Побірченко О. М. Уміння вчитися – як ключова компетентність молодшого школяра нової української школи. URL: <https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/94-vseukrainska-studentska-internet-konferentsiia-dlia-mahistrantiv-problemy-i-perspektyvy-rozvytku-osvity-khkhi-stolittia-11-12-lystopada-2019/369-uminnya-vchitisya-yak-klyuchova-kompetentnist-molodshogo-shkolyara-novoji-ukrajinskoji-shkoli>
 27. Лесіна О.В. Сходінками творчості. Методика ТРВЗ в початковій школі. Харків : Основа ; Тріада+, 2007. 112 с.
 28. Методика дистанційного навчання: збірник статей /За редакцією В. А. Ребрини. Хмельницький: ХОППО. 2021. 99 с.
 29. Нікітіна О. Сучасні підходи до формування повноцінної навчальної діяльності в умовах компетенізації початкової освіти. *Наукові записки*, 2012. № 103. С. 223–230.
 30. Ніколенко Л. Т. Освіта впродовж життя: вміння вчитися - ключова компетентність педагога. *Імідж сучасного педагога*. 2017. № 7. С. 5-8.
 31. Овчарук О. В. Загальні підходи до проблеми оцінювання інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти впродовж життя. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання: Зб. наук. праць / Педрада*. К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. № 16 (23). С. 145 – 148.
 32. Онопрієнко О.В. Дидактико-методичні засади контролю й оцінювання навчальних досягнень молодших школярів: монографія. Київ, 2020.
 33. Онопрієнко О.В. «Уміння вчитися» у фокусі діяльності вчителів початкової школи в умовах війни. Контексти творчості Олександри

- Яківни Савченко. Другі міжнародні педагогічні читання пам'яті О.Я. Савченко. С. 89-92.
34. Підсосонна О., Бірюк Л. Аналіз зарубіжного і вітчизняного досвіду формування наскрізних умінь у молодших школярів. *Acta Paedagogica Volynienses*, 2022. 2(1), 154–160.
 35. Реформа освіти та науки. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/reformaosviti> (дата звернення 12.08.2024).
 36. Рудницька Н. Ю., Гужанова Т. С. Розвиток пізнавальної самостійності молодших школярів в системі проблемного навчання в умовах становлення нової української школи. Наукові записки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія. 2020. Випуск 63. С. 26-30.
 37. Савченко О.Я. Взаємозв'язок ключових і предметних компетентностей у контексті формування у молодших школярів умінь вчитися. Імідж сучасного педагога. 2012. № 6. С. 3–6.
 38. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: підручник. Київ : Грамота, 2012. 504 с.
 39. Савченко О. Я. Діагностика і дидактичні умови формування у молодших школярів мотивації умінь вчитися. *Український педагогічний журнал*. 2015. № 1. С. 85-98
 40. Савченко О. Компетентнісна спрямованість нових навчальних програм для початкової школи. *Гірська школа Українських Карпат*, 2015. № 12–13. С. 38–43.
 41. Савченко О.Я. Розвивай свої здібності: навчальний посібник для молодших школярів. Київ: Освіта, 1998. 160 с.
 42. Савченко О. Я. Умінь вчитися – ключова компетентність молодшого школяра: Посібник. К., 2014. 176 с.
 43. Савченко О.Я. Умінь вчитися як ключова компетентність загальної середньої освіти. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий

досвіт та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики / під заг.ред. О.В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. С. 34–46.

44. Сидоренко В. В. Нова українська школа: концептуальні орієнтири. Матеріали методологічного семінару з онлайн-трансляцією «Освітньо-філософські засади Нової української школи», 18 жовтня 2017 року, м. Київ, Україна. м. Київ. URL: [http:// lib.iitta.gov.ua/ 708457/](http://lib.iitta.gov.ua/708457/)
45. Сторчеус Л. Актуальність набуття та розвитку компетентності «вміння вчитися» для сучасного учня молодших класів: теоретичний аспект проблеми. *Збірник наукових праць ЛОГОΣ*, 2020. 55-56.
46. Vilousova N., Hordienko T. Формування дослідницьких умінь молодших школярів на уроках із «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ». *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки»; (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя)*. 2023. № 2. С. 20-25.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для оцінювання рівня шкільної мотивації

1. Чи подобається тобі в школі?
Не дуже;
подобається;
не подобається.
2. Зранку, коли ти прокидаєшся, то завжди охоче йдеш до школи чи часто хочеш залишитися вдома?
Частіше хочу залишитися вдома;
по-різному;
іду охоче.
3. Якби вчитель повідомив, що завтра до школи не обов'язково приходити всім учням, що за бажанням можна залишитися вдома, ти пішов би до школи чи залишився б удома?
Не знаю;
залишився б удома;
пішов би до школи.
4. Чи подобається тобі, коли у вас скасовують які-небудь уроки?
Не подобається;
по-різному;
подобається.
5. Чи хотів би ти, щоб не задавали домашніх завдань?
Хотів би;
не хотів би;
не знаю.
6. Чи хотів би ти, щоб у школі залишилися одні перерви?
Не знаю;
не хотів би;
хотів би.
7. Чи часто ти розповідаєш батькам про школу?
Часто;
іноді;
не розповідаю.
8. Чи хотів би ти мати менш суворого вчителя?
Напевно не знаю;
хотів би;
не хотів би.
9. Чи багато у тебе в класі друзів?
Мало;
багато;

немає друзів.

10. Чи подобаються тобі твої однокласники?

Подобаються;

не дуже;

не подобаються.

Ключ

Кількість балів за певний варіант відповіді на запитання анкети.

№ запитання	Бали за відповідь «а»	Бали за відповідь «б»	Бали за відповідь «в»
1	1	3	0
2	0	1	3
3	1	0	3
4	3	1	0
5	0	3	1
6	1	3	0
7	3	1	0
8	1	0	3
9	1	3	0
10	3	1	0

Підсумуйте кількість отриманих балів.

Перший рівень. 25—30 балів — високий рівень шкільної мотивації, навчальної активності.

Такі діти мають пізнавальний мотив, прагнуть найуспішніше виконувати вимоги, що висуває школа. Учні чітко дотримуються всіх указівок учителя, сумлінні й відповідальні, засмучуються через незадовільні оцінки. У малюнках на шкільну тематику вони зображують учителя біля дошки, процес уроку, навчальний матеріал та ін.

Другий рівень. 20—24 бали — гарна шкільна мотивація. Подібні показники має більшість учнів початкових класів, які успішно можуть упоратися з навчальною діяльністю. У малюнках на шкільну тематику вони також зображують навчальні ситуації, а відповідаючи на запитання, виявляють меншу залежність від суворих вимог і норм. Подібний рівень мотивації є середньою нормою.

Третій рівень. 15—19 балів — позитивне ставлення до школи, але школа цікавить таких дітей здебільшого позаурочною діяльністю. Такі діти досить добре почуваються в школі, однак відвідують її переважно заради спілкування з друзями та вчителями. Їм подобається почуватися учнями, мати гарний портфель (рюкзак), ручки, зошити. Пізнавальні мотиви в таких дітей сформовані меншою мірою, тому навчальний процес їх цікавить недостатньо.

У малюнках на шкільну тематику такі учні зображують зазвичай не навчальні, а позаурочні ситуації.

Четвертий рівень. 10—14 балів — низька шкільна мотивація. Ці діти відвідують школу неохоче, пропускають заняття. На уроках часто займаються сторонніми справами, граються, бешкетують. Зазнають

серйозних труднощів у навчальній діяльності. Нестійко адаптуються до школи. У малюнках на шкільну тематику такі діти зображують ігрові сюжети, хоча побічно пов'язують їх зі школою.

П'ятий рівень. Менше ніж 10 балів — негативне ставлення до школи, шкільна дезадаптація.

Такі діти зазнають серйозних труднощів у навчанні: вони не здатні впоратися з навчальною діяльністю, мають проблеми у спілкуванні з однокласниками, у взаєминах з учителем. Вони досить часто сприймають школу як вороже середовище, перебування в якому є для них нестерпним. Маленькі діти (5—6 років) часто плачуть, просяться додому. Також такі учні можуть поводитися агресивно, відмовлятися від виконання завдань, дотримання певних норм і правил. Часто такі школярі страждають на нервово-психічні порушення. Малюнки таких дітей зазвичай не відповідають запропонованій шкільній тематиці, а відбивають індивідуальні пристрасті дитини.

Інтерактивні картки

ОБЧИСЛИ:

$$27 - (17 - 10) + 2 = \square\square$$

$$9 + 10 - (14 - 10) = \square\square$$

$$20 + 5 - (10 - 9) = \square\square$$

$$(14 + 6) + (13 - 10) = \square\square$$

$$12 + 4 - 3 + 5 = \square\square$$

ЗАПОВНИ КЛІТИНКИ:

$$10 + \square\square = 28$$

$$\square\square - 10 = 7$$

$$12 - \square\square = 2$$

$$\square\square + 5 = 16$$

$$15 - \square\square = 12$$


EDUC.COM.UA - УКРАЇНСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПОРТАЛ

ОБЧИСЛИ:

$$16 - 6 + (28 - 20) = \square\square$$

$$20 + (13 - 10) = \square\square$$

$$7 + 10 - 2 = \square\square$$

$$20 + 40 - 0 = \square\square$$

$$80 - 30 + 40 = \square\square$$

ЗАПОВНИ КЛІТИНКИ:

$$19 - \square\square = 4$$

$$20 + \square\square = 50$$

$$\square\square - 8 = 10$$

$$12 + \square\square = 17$$

$$18 - \square\square = 6$$


EDUC.COM.UA - УКРАЇНСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПОРТАЛ

ОБЧИСЛИ:

$$18 - (1 + 9) + 12 = \square\square$$

$$5 + 10 - (13 - 10) = \square\square$$

$$20 + 8 - (10 - 5) = \square\square$$

$$(18+2) + (14-10) = \square\square$$

$$13 + 6 - 9 + 5 = \square\square$$

ЗАПОВНИ КЛІТИНКИ:

$$16 + \square\square = 20$$

$$\square\square - 14 = 4$$

$$13 - \square\square = 10$$

$$\square\square + 7 = 17$$

$$45 - \square\square = 15$$


EDUC.COM.UA - УКРАЇНСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПОРТАЛ

ОБЧИСЛИ:

$$17 - 7 + (49 - 40) = \square\square$$

$$34 - 4 + 50 + 7 = \square\square$$

$$80 - 60 - 15 - 5 = \square\square$$

$$36 - 3 + 5 - 30 = \square\square$$

$$78 - 5 - 70 + 50 = \square\square$$

ЗАПОВНИ КЛІТИНКИ:

$$30 - \square\square = 8$$

$$\square\square - 56 = 24$$

$$20 + \square\square = 70$$

$$\square\square - 23 = 20$$

$$36 + \square\square = 50$$


EDUC.COM.UA - УКРАЇНСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПОРТАЛ

Малюнкова математика

Обчисли вирази, позначені малюнками

+	22	35	42	18	29	60	45	28	50
18									
41									
35									
20									

Зразок



$$\boxed{35} + \boxed{41} = \boxed{76}$$



$$\boxed{} + \boxed{} = \boxed{}$$



$$\boxed{} + \boxed{} = \boxed{}$$



$$\boxed{} + \boxed{} = \boxed{}$$



$$\boxed{} + \boxed{} = \boxed{}$$



$$\boxed{} + \boxed{} = \boxed{}$$



$$\boxed{} + \boxed{} = \boxed{}$$



$$\boxed{} + \boxed{} = \boxed{}$$

Математична розминка



1.Обчисли

$75 - 70 = \square \square$

$48 + 26 = \square \square$

$95 - 48 + 26 = \square \square$

$70 + 22 - 36 = \square \square$



2.Обчисли

$6 \text{ м} - 2 \text{ м} = \square$

$3 \text{ м} 6 \text{ дм} - 8 \text{ дм} = \square$

$1 \text{ м} 1 \text{ см} - 2 \text{ см} = \square$

$1 \text{ м} - 54 \text{ см} = \square$

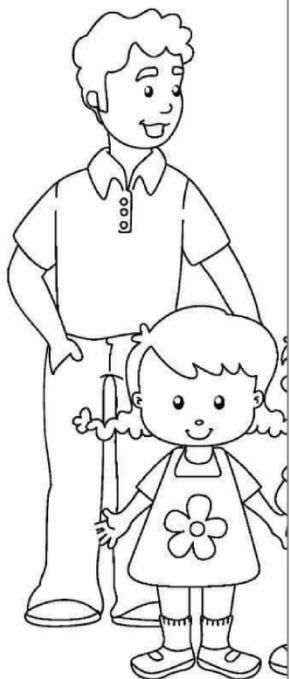


Сім'я

Прізвище, ім'я:

Сім'я — це найдорожче, що у нас є в цьому житті. З сім'ї починається життя людини, тут відбувається формування її як громадянина. Вона - джерело любові, поваги і солідарності!

COPYRIGHT © EDUC.COM.UA



	"Віднови" правило	Прізвище, ім'я:																																				
ходять, тримаючись, Пішоходи, лише, правого, тротуарами, боку.																																						
<table border="1"> <tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> </table>																																						
COPYRIGHT © EDUC.COM.UA																																						
	"Віднови" правило	Прізвище, ім'я:																																				
Не, поряд, з водієм, користуватися, мобільним, телефоном.																																						
<table border="1"> <tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> </table>																																						
COPYRIGHT © EDUC.COM.UA																																						

КАРТКА 1. Ми — школярі. Як поводитися в колективі

1. Закресли сюжет, де діти порушують правила поведінки.

2. Познач ✓ ті правила, які ти виконуєш.

Я піднімаю руку, якщо мені потрібно говорити.
 Я використовую слова «будь ласка» і «дякую».
 Я говорю без крику.

Я викидаю сміття в кошик.
 Я прошу вибачення, якщо помиляюся.
 Я слухаю, коли говорять інші.

1

Індивідуальний план учня

План складений на один місяць і охоплює основні напрями: навчально-організаційні, загально-мовленнєві, загально-пізнавальні та контрольні оцінні навички.

Індивідуальний план учня на місяць

1. Навчально-організаційні навички

- Ціль: Навчитися організовувати своє навчання та ефективно розподіляти час.

- Завдання:

- Скласти розклад на тиждень, враховуючи час на навчання, домашні завдання та відпочинок. (Щотижня)

- Організувати робоче місце, прибрати зайві предмети, які можуть відволікати. (Постійно)

- Вести щоденник для запису важливих завдань і планування. Записувати домашні завдання та плани на кожен день. (Щодня)

2. Загально-мовленнєві навички

- Ціль: Покращити вміння працювати з текстами та висловлювати свої думки.

- Завдання:

- Читати щодня по 15 хвилин додаткову літературу. (3 рази на тиждень)

- Виступити з коротким повідомленням перед класом (наприклад, про прочитану книгу). (1 раз на місяць)

- Щодня записувати 5 нових слів з їхнім значенням, щоб розширити словниковий запас. (Щодня)

3. Загально-пізнавальні навички

- Ціль: Розвинути вміння спостерігати, аналізувати та запам'ятовувати інформацію.

- Завдання:

- Вести щоденник спостережень за природою або іншими цікавими явищами, записуючи свої висновки. (2 рази на тиждень)
- Використовувати мнемонічні прийоми (асоціації, римування) для запам'ятовування важливих фактів чи дат. (Постійно)
- Самостійно вивчити нову тему з додаткових джерел (наприклад, стаття або відео на YouTube). (1 раз на тиждень)

4. Контрольно-оцінні навички

- Ціль: Навчитися оцінювати свої досягнення та коригувати навчальні стратегії.
- Завдання:
 - Проводити самоперевірку виконаних домашніх завдань, звіряючись з правильними відповідями. (Щодня)
 - Аналізувати результати контрольних робіт, відзначаючи свої сильні та слабкі сторони. (Після кожної контрольної роботи)
 - Встановити критерії оцінювання для завдань (наприклад, "добре виконано" за умови 90% правильних відповідей). (Щотижня)

Контроль і коригування плану

- Перевірка прогресу: Щотижня проводити аналіз, що вдалося виконати, а що потребує додаткової уваги.
- Коригування: Вносити зміни в план залежно від успіхів і труднощів, які виникають.

Навчальний щоденник для другокласника

1. Щоденний план (на кожен день)

- Дата: _____

- Сьогоднішні завдання:

1. _____

2. _____

3. _____

- Домашнє завдання:

- Математика: _____

- Українська мова: _____

- Читання: _____

Час початку занять: _____

Час закінчення занять: _____

2. Щоденні рефлексії

- Що сьогодні було цікавим? (Наприклад, урок, гра, проект)

- Що я вивчив/вивчила сьогодні?

- Що було найскладнішим? Як я це подолав/подолала?

- Що я можу зробити краще наступного разу?

3. Самооцінка дня

- Оцінка мого старання (1-5): _____

- Чи виконав/виконала я всі заплановані завдання? Так/Ні

- Які додаткові питання або труднощі виникли?

4. Щотижнева рефлексія (на кінець тижня)

- Що було найцікавішим на цьому тижні?

- Чого я навчився/навчилася?

- Які цілі на наступний тиждень?

- Які мої сильні сторони в навчанні?

- Що мені потрібно покращити?

5. Розділ для батьків або вчителя

- Коментарі батьків/вчителя:

- Заохочення або похвала за успіхи:

- Поради для покращення:

Вправи для розвитку самоконтролю

- «Перевір себе». Учні виконують завдання, а потім самостійно перевіряють його правильність за допомогою зразка або ключа відповідей. Це допомагає навчитися самостійно оцінювати свої помилки та успіхи.
- «День у дзеркалі». Наприкінці дня учень коротко описує, що він зробив добре, а де допустився помилок. Наприклад, вчитель пропонує учневі записати три речі, які вдалося зробити бездоганно, і одну, яку потрібно покращити.
- «Семафор». Використовується система сигналів: зелений – завдання виконане правильно, жовтий – є незначні помилки, червоний – потрібно переглянути завдання. Учні самостійно оцінюють свої роботи за цією системою.
- «Щоденник успіхів і помилок». Учні ведуть зошит або блокнот, в якому фіксують свої досягнення та помилки. Наприклад, учень записує щодня по одному досягненню і одну помилку, над якою працюватиме наступного дня.
- «Зворотний лічильник». Учень обирає певний час на виконання завдання (наприклад, 5 хвилин) і намагається вкластися в цей час. Потім він аналізує, наскільки ефективно виконав завдання.
- «Самооцінка малюнка». Після завершення малюнка або творчого завдання учень оцінює свою роботу за різними критеріями (наприклад, акуратність, кольори, оригінальність). Це допомагає навчитися аналізувати свою діяльність.
- «Шкала оцінки». Використовується шкала від 1 до 5 для оцінювання певних навичок або виконаних завдань. Учні повинні самостійно оцінити свою роботу і пояснити, чому поставили саме таку оцінку.

- «Крок до мети». Учень визначає мету на день або тиждень (наприклад, покращити почерк). Кожного дня він оцінює, наскільки наблизився до своєї мети, записуючи свої успіхи або труднощі.

- «Гра в детектива». Учень отримує завдання знайти у своїй роботі всі можливі помилки, немов би він детектив, який шукає докази. Це заохочує до уважності та самоконтролю.

- «П'ятихвилинка самоконтролю». Наприкінці кожного уроку виділяється кілька хвилин на те, щоб учні могли перевірити свої записи, виправити помилки або переписати щось акуратніше.

Ці вправи допоможуть школярам навчитися аналізувати власні дії, оцінювати результати своєї праці та відповідально ставитися до навчального процесу.

Тема. Душевна щедрість.

Мета: навести дітям приклад душевної щедрості, вміння співчувати і приходити на допомогу тим, хто потрапив у біду; розвивати уміння аналізувати позитивні та негативні риси людей, їх вчинки; виховувати бажання творити добро, не зважаючи ні на що.

Обладнання: проектор, мультфільм «Казка про жадібність», оповідання «Він живий» (за В.Кавою), чорний та червоний олівці, віяло.

Зміст уроку

I. Організаційний момент. Налаштування.

У нас сьогодні не простий урок. На ньому присутні гості, а гостям ми дуже раді.

Бажаю, щоб сьогоднішній урок приніс вам радість. Я вірю в те, що в вас все вийде. Успіху!

II. Мотивація.

Часто ми можемо оцінити чийсь вчинок, сказати: добрий він чи поганий. Але іноді ми не відчуваємо своєї провини, не розуміємо, в чому ми не праві. Такі ситуації трапляються набагато частіше, ніж ми з вами думаємо. Сьогодні ми спробуємо розібратися з тим, що ми можемо змінити в собі.

III. Повідомлення теми уроку.

а ш е Д у в н д щ і е р т ь с

- розшифруйте тему уроку;
- чого ви очікуєте від сьогоднішнього уроку?
- про що хотіли б дізнатися?

Словникова робота.

Душа – невидима субстанція, яка існує поза тілом людини. Це внутрішній світ, свідомість людини.

Щедрість – це коли людина полюбляє ділитися, із задоволенням робить подарунки, легко віддає своє, не скупиться.

IV. Актуалізація опорних знань.

1. Перегляд мультфільму
2. Обговорення:
 - чому Потвора вибрала саме цього хлопчика?
 - як ви гадаєте, а чому вона збільшувалася?
 - що змінило хлопчика?
 - чи пошкодував він, що залишився без іграшок? Чому?
 - які риси характеру притаманні хлопчикові?
 - хто допоміг хлопчикові змінитись? Чому?
 - які висновки можна зробити з побаченого?
3. У слова жадібний є багато синонімів. Прочитаємо ці слова.
4. Слово вчителя.

- Людина із щедрим серцем не жадібна, не заздрить, не радіє з чужого горя, бажає усім добра. Така людина має багато добрих друзів.

5. Фізкультхвилинка.

Я всміхаюсь сонечку!

Здрастуй, золоте!

Я всміхаюсь квіточці!

Хай вона росте!

Я всміхаюсь дощику!

Лийся мов з відра!

Друзям усміхаємось

Зичимо добра!

V. Вивчення нового матеріалу.

1. Робота з підручником

- як ви думаєте, чи поважали товариші Жору Горобенка? За що?

2. Творче завдання:

- придумайте іншу кінцівку, яка б теж була гарною та радісною.

3. Слово вчителя:

- Ви познайомились з багатьма рисами характеру, а зараз виконайте завдання в парах. Розфарбуйте позитивні риси характеру червоним олівцем, а негативні – чорним.

4. Перевірка виконання завдання (якщо згоден – плескай у долоні, не згоден – тупоти).

VI. Усвідомлення змісту уроку.

1. Робота над оповіданням «Він живий» за В. Кавою.

- прослухайте уважно оповідання (читає вчитель)

Він живий!

У кінці городу за густо – зеленою картоплею, за стіною золотоголових соняшників сховалося під похилими вербами копанка. Ой, як вабить туди Славу!

Але за копанкою зелено – червоним муром стоять верболози. Там, казала мама, живе дід Шило. У нього в руках аж тисяча голок – циганок, і ними він штрикає дітей, які наближаються до копанки...

Слава сидить на призьбі, зорить туди, де дихає прохолодою копанка. Але перед очима весь час крутяться оті довгі й гострі голки – циганки і не дають ногам зірватися з місця й щодуху побігти стежкою.

Раптом від копанки лине пронизливий хлоп'ячий крик. Слава перелякано здригається: невже дід когось схопив і безжалісно штрикає голками?

Слава незчувся, як ноги кинули його на стежку. І вже тільки свистить у вухах та соняхи здивовано похитують голівками десь у синьому небі.

Хлопці стоять так тісно, що Слава ледь проліз між ними. Він хутко глянув на темнувату воду: посеред копанки безпорадно борсався їжак, а хлопці наввипередки кидали в нього грудки, не даючи пристати до берега.

У Слави самі сльози бризнули з очей.

- Він же...він...живий!

Опам'ятався Слава у воді. Схопив нещасного їжака, притиснув до грудей. Він зовсім не відчував, що на їжаку повнісінько гострих – пре гострих, як голки колючок.

- ви прослухали текст, а як його сприйняли перевіriamo за допомогою міні – тесту. Взяли віяло, я читаю запитання і два варіанти відповіді. Якщо ви вважаєте, що правильний перший варіант – піднімаєте цифру 1, якщо другий – цифру 2.

Міні – тест

Чому Слава боявся піти до копанки?

- 1) Він дуже боявся діда Шиля;
- 2) Він боявся лізти крізь верболози.

Як Слава опинився біля копанки?

- 1) Його покликав дід Шило;
- 2) Він кинувся на пронизливий хлоп'ячий крик.

Що зробив Слава, побачивши їжака у воді?

- 1) Став кидати в нього грудки разом з хлопцями;
- 2) Кинувся в воду і схопив нещасного їжака.

Про що говорить вчинок Слави?

- 1) Хлопчик неслухняний боягуз;
- 2) Хлопчик зі щедрою душею, здатний прийти на допомогу, не зважаючи на свої страхи.

2. Робота в групах.

- зберіть прислів'я та поясніть значення.
- перевірка роботи.

VII. Рефлексія.

- 1) надайте допомогу в таких ситуаціях:
 - ви ненароком штовхнули дівчинку;
 - у вашого сусіда немає олівця;
 - когось із друзів дражнять та кривдять.
- 2) Чи збулися ваші очікування після уроку?
- 3) Чому ви навчилися?
- 4) Хто відповідає за ваші вчинки?
- 5) Що треба робити, щоб стати щедрою людиною?
- 6) Який висновок можемо зробити?

Так, дійсно, доброта і щедрість перемагає над жадібністю.

Прочитаємо молитву.

Благослови ж нас Боже, бути милосердними один до одного. Дай нам сили і наснаги зберегти і примножити людську доброту. Благослови, Боже Ви молодці, гарно працювали. Дякую

Мотивація дітей є важливим аспектом виховання, але є певні підходи, які можуть бути небезпечними для їхнього розвитку.

Ось небезпечні способи мотивації дітей:

1. Інтенсивний контроль над дітьми може пригнічувати їхню самостійність та творчий потенціал.
2. Жорсткий зворотний зв'язок: критика, приниження та постійне порівняння з іншими може створювати стрес та підірвати самооцінку дитини.
3. Негативні стимули: використання страху, погроз та покарань для мотивації може призвести до небажаних психологічних наслідків та створити негативний вплив на стосунки з дітьми.
4. Перевантаження завданнями та надмірні очікування можуть призвести до стресу та психологічного перевантаження у дітей.
5. Постійне використання матеріальної винагороди може позбавити дітей внутрішньої мотивації та здатності до саморозвитку.
6. Недооцінка та ігнорування індивідуальних потреб та цінностей дитини може призвести до втрати мотивації та розвитку нездорових психологічних наслідків.

ЯК ПІДВИЩИТИ МОТИВАЦІЮ УЧНІВ ДО НАВЧАННЯ

Буклет для батьків



Для здоров'я та розвитку дитини важливо зосередитися на позитивних та підтримуючих способах мотивації:

1. Забезпечення можливостей для дослідження, творчості та самовираження, що сприяє розвитку інтересів та мотивації.
2. Визнання та похвала за зусилля та досягнення дитини, стимулювання позитивної самооцінки та внутрішньої мотивації.
3. Врахування особливостей, потреб та цінностей кожної дитини, стимулювання самовизначення та самостійності.
4. Співпраця та прояв емпатії, розуміння та підтримка почуттів та потреб дитини.
5. Підтримка розвитку самодисципліни, саморегуляції та внутрішнього натхнення, що допомагає дитині ставити та досягати власних цілей.
6. Розуміння значення помилок: виховання позитивного ставлення до невдач та помилок, що сприяє розвитку витримки, навичок розв'язання проблем та навичок навчання.

Уважно стежте за здоровою мотивацією дітей, надихайте дітей на саморозвиток та пошук власного успіху!

10 способів допомогти дитині розвивати свій потенціал та досягати великих результатів

1. Надайте дитині можливість вибирати те, що їй подобається та що її цікавить.
2. Підтримуйте дитину в її захопленнях та інтересах.
3. Допомагайте знайти ресурси для розвитку її талантів та навичок.
4. Надавайте дитині можливість випробувати нові речі та здібності.
5. Дозволяйте дитині робити помилки та вчіть її, як з ними правильно поводитись.
6. Хваліть дитину за її досягнення та зусилля.
7. Забезпечуйте дитину джерелами навчання та підтримки.
8. Надавайте можливість бути самостійною та вирішувати проблеми.
9. Допомагайте розвивати креативність та критичне мислення.
10. Не накладайте на дитину своїх очікувань та не вимагайте від неї того, що вона не може зробити.

Як мотивувати дитину до навчання, якщо вона не хоче робити домашнє завдання?

Створіть розклад для своєї дитини!

Розклад може включати запланований час на навчання, виконання домашнього завдання та відпочинку.

Ви разом можете вирішити, що дитина повинна, наприклад, присвятити певну кількість годин навчанню. Протягом цього часу забороняється використання електроніки та інших відволікаючих факторів.

Такий розклад не є покаранням.

Скоріше, це спосіб допомогти дитині зосередитися на шкільних предметах.

Деякі діти слухають музику під час навчання, і це нормально. Але майте на увазі, що оскільки музика зазвичай включається через телефон, це означає, що YouTube, месенджери будуть смикати дитину та відвертати увагу від важливіших справ.

Підтримуйте дитину!

Щоб ваша дитина була зосереджена, вам може знадобитися посидіти з нею, поки вона виконуватиме домашнє завдання. Ви можете почитати книгу або газету, поки вона працює. Просто будьте поруч. Якщо вона застрягла на якійсь темі, допоможіть їй з домашнім завданням, але не робіть за неї свою роботу.

1. Визначтеся зі своїми бажаннями.

Розумійте чітко, що вам потрібно, до чого прагнути, а чого уникати. Вашими девізами мають стати: «Ніколи не кажи «ніколи» і «можливо все».

2. Не бійтеся виходити із «зони комфорту».

«Мені й так не погано» - саме такі думки гальмують розвиток особистості й досягнення успіху. Усі чудеса відбуваються за вашою зоною комфорту, намагайтеся постійно її розширювати.

3. Не зосереджуйтеся на тому, що не працює. Звертайте увагу на те, що зроблено правильно, рухайтесь в цьому напрямку.

4. Складіть список того, що може вас миттєво внутрішньо мотивувати (ваші прагнення, ідеали, мрії).

5. Об'єктивно оцінюйте успіхи і помилки інших, використовуйте їх для саморозвитку. Умійте радіти чужим перемогам. Спілкуйтеся з успішними учнями. Цікавтеся, як вони змогли досягти успіху, що для цього робили, з чого починали. Отримайте корисну інформацію і скористайтеся нею на благо собі.

6. Не здавайтеся. Стикаючись із труднощами, шукайте рішення проблеми, розробляйте план і долайте її.

7. Спілкуйтеся з надійними і позитивними людьми, готовими надати підтримку!